د افغانستان اسلامي جمهوريت
لوړو زده کړو وزارت
د پکتيا پوهنتون
د ښوونې او روزنې پوهنځي
د پښتو ادبياتو څانګه
دريم ټولګي اول سمستر لکچر نوټ

د خوشحال خان خټک ژوند او د وسله والې مبارزې انځور

Ketabton.com

ترتيب کوونکی استاد : رحمت الله
تدريسي استاد : انعام الله "درويش"

کال:...(١٣٩٢هـ ش)

Upload by: Sharifullah "Arman"

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحال خان (۱۰۲۲ - ۱۱۰۰) هـ ق

مخکې له دې نه چې په خوشحال بابا باندې وغږیږو ښه به داوي چې دهغه دڅوند اونسب په باب رڼا واچوو .

خوشحال خټک په دستارنامه کې خپل نسب ترختک پورې رسولی.
خپله کورنۍ اونسب یې داسې ښودلی دی : (۰۰۰۰ ابتداء به یې دخپله نمسیه کوم چې افضل خان داشرف خان ، اشرف خان دخوشحال ، خوشحال دشهباز خان ، شهباز خان دیحیی خان دملک اکوړي ، ملک اکوړی دچنجو چنجو دتومن ، تومن دحسن ، حسن دشیخ علي ، شیخ علي دهوتي ،هوتي دبټي ، بټي دلقمان ،لقمان دبرهان ،برهان دري زویه : لقمان چې خټک یادیږي .سلیمان چې افریدی دی . اتمان چې اتماخیل دی).

خوشحال بابا چې کومه شجره دخپلې کورنۍ په باب پورته راوړې ده اوبیا یې ترخټک او وریسې کرلاڼي پورې رسولې چې داشجرې رسېدلې ده ، دپښتو دانسابو اوتاریخ په کتابونوکې هم له ځینو جزیې توپیرونو سره ، همداسې ده ، دغه شجره دهیڅ شبهې وړ نه ده خوبیا دخټک اوکرلاڼي پورې چې دا شجرې رسېدلې دي د شک وړ دي . ځکه دغه نومونه اوقومو ډېر لرغوني اوزاړه دي همدارنګه لوی خان په خپله یوه قصیده کې خپله کورنۍ داسې ښودلېده .

زه خوشحال دشهباز خان یم — چې تورزن یم کان په کان
شهباز خان دیحیی خان ؤ — چې بل نه ؤ هسې ځوان
یحیی خان داکوړي ؤ — چې په توره شو سلطان

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکبر بـــــــادشاه په دور　　　　شودخپل ولـــس تر خان

دپورته قصـیدې د راوړلو څخه زمونږ ه دخان دکورنۍ حال اونسب معلومول مراد ؤ، اوس به لږ دمخه ولاړ شـــو اودملک اکوړي څخه به يې راونيسو .

په پورته پيژند نه کې ذکر شـــول چې ملک اکوړی د درويش عرف چنجو زوی لومړنی خټک ؤ چې شهرت يې وموند ، اودلوی خدای (ج) د ورکړي استعداد اوقابليت له امله يې دجلاالدين اکبر توجه ځانته راواړوله دی اصلاً (تری) خټک ؤ .

د خوشحال خان زوکړه :

تردې ځايه خومو دخوشحال خان بابا په شجره اونسب يو څه رڼا واچوله ، خو اوس راځو دخوشحال بابا زوکړې اوپيدا ايښت ته .

خان په خپله قصيده راشـه واوره داسـتان کې دخپلې زوکړې کال داسـې ښودلی دی :

دهجرت زر دويشت سن ؤ　　　　چې زه راغلم په جها ن

همدرانګه د تاريخ مرصـــع په (۲۵۸) مخ کې يې دزوکړې تاريخ په دري ژبه داسې راغلی دی :

تاريخ خوشحال خان ختک دربيع الثاني　　　　امـــــد چون درين کهنه رباط خاني　حـــــق اکـــر دانا و مـــــــــرد را　　　　تاريخش ګشت (خيرعالمياني)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته (خیرعالمیاني) کلمه د ده دزوکړې ماده ده چې دبجد په حساب د (۱۰۲۲) سره سمون خوري .

خوشحال خان په (۱۰۲۲ هـ ق) کال دربیع الثاني په میاشت کې زیږېدلی دی. داچې دربیع الثاني په کومه ورځ پیداشوی دی (جوت معلومات نه شته . په توابعو پورې مربوط دکربوغې اوسیدونکی ؤ دځینو وړو مسائلو په رامنځته کیدو کې دخپلو خپلوانو څخه خفه اوله هغه ځایه (خوړې) ته راغی . اوله خپل ټولي سره به دسونیالې په دره کې چپاوونوبوخت ؤ . اوله خپل ټولي سره به دسونیالې په ګوپال داس دتاریخ ضلع پشاور (۳۰۲- ۳۰۸) مخونو په حواله وایي چې : ملک اکوړی خان دکربوغي نه ؤ) بلکې دی دخوترې(دخوتره) اوسیدونکی ؤ اوله هغه ځایه یې کوچ کړی دی .

کله چې په (۱۹۸۹) هـ ق کال جلال الدین اکبردمیرزا حکیم دتعاقب لپاره ده ته راغی . نو دلویې لارې دساتلو لپاره له سردارانو سره خبرې وکړې ، پدغه وخت کې ملک اکوړي زیات شهرت پیداکړی ؤ . نو سردارانو هم همده ته دلارې د سپارلو لپاره په اکبرپاچا زیات ټینګارکاوه . اکبرپاچا دی راوغوښت

پرده یې زیاته مهرباني وکړه . ده هم شاهي ملازمت غوره کړه ، اودا وعده یې ورسره وکړه چې دی اوقبیله به یې دپاچا وفادار اوخدمتګار وي . پاچا له خیراباد ه تر نوښاره پورې ځمکه ملک اکوړي ته په جاګیرکې ورکړه په لاره یې دڅارویو دتګ راتګ دمحصول اخیستو اختیار هم ورکړه اودشاهي سرک ساتنه یې هم ده ه وسپارله . خوباید ووایو چې د(۱۰۲۲ هـ ق) کال د ربیع الثاني میاشت چې د(۱۲۱۳ م) کال د مي دمیاشتې دیویشتمې سره سمون خوري زوکړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه وخت کې دهندي مغلي واکمنۍ یا امپراتورۍ واکې دجلال الدین اکبر دزوی نورالدین دکورنۍ دجاګیرداری کابو درې دیرش کاله تیر ؤ.

شهباز خان د ده دزوکړې په کال د دوه ویشتو کالو ځوان ؤ سرای اکوړه د دوی د سـرداری مرکز ؤ چې په همدغه سـرای کې خوشـحال بابا دنیا سترګې غړولې دي.

د خوشحال خان خټک کورنۍ: د کوهاټ ضلع، د خټکو کور دی، یعنې د خټکو لویه برخه پر کوهاټ پرته ده، په کوهاټ کې د خټکو دوه لوی ښاخونه دي، یو یې بولاق او بل یې تری دی. د خوشحال خټك د غور نیکه نوم اکوړي و، چې په تری خټك پورې یې تړاو درلود د ملك اکوړ په وخت کې هم د خټکو لویه برخه پر کوهاټ پرته وه، خو ملکاکوړی له کوهاټه راغلی او د اټك پر خواوشا دهغې بادشاهي لارې پر غاړه اباد شو، چې د اټك څخه د نوښار پر لور پېښور ته غزېدلې ده، دا سې ښکاري چې په هغه وخت کې هم د نوښار او اټك تر منځه خټك اباد و او ددې خټکو او د هغو خټکو چې له ملك اکوړي سره له کوهاټه راغلي وو، اکوړی مشر شو اکوړي د سرای په نامه د مغلو د بادشاهي سړك پر غاړه یو کلی اباد کړ، چې تر ننه پورې آباد دی او د سرای اکوړي په نامه مشهور دی.

اکبر بادشاه چې په دویم ځل دروه د کوهستاني سیمې په لور راغی نو د هغه جرنیل مان سنګهـ او نورو معتمدینو ورسره د ملك اکوړي پېژند ګلوي وکړه، مان سنګهـ بادشاه ته وویل چې دا ملك په دې سیمه کې یو با رسوخه سړی دی که بادشاه سلامت ده ته د اټك او پېښور ترمنځه د بادشاهي سړك ساتنه ورپه غاړه کړي، نو دی به دا کار په ښه شان سرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسوي. په دې وخت کې یو سفزو به د اټک په بادشاهي لارو چپاوونه وهل او قافلې به یې لوټلې، چې پر سړک امن نه وه بادشاه ته وویل شول چې د ملک اکوړي او د هغه د قبیلې له یوسفزو سره دښمني ده په دې بنسټ د خپل ذاتي او قبایلي غرضونو د سرته رسولو لپاره به هم ملک اکوړی په اخلاص سره د سړک ساتنه کوي بادشاه ومنله او ملک اکوړي ته یې د نوښار او اټک تر منځه سیمه د جاګیر په ډول ورکړه، پر دې سربېره ملک اکوړي ته په بادشاهي لار د محصول ټولولو حق هم ورکړل شو په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د ملک اکوړي له شهرت سره سم د خټک قبیلې نوم هم یاد شو ګنې تر اوسه پورې دومره په نومورکي حالت کې پرته وه، چې په بابر نامه کې د پښتنو د ټولو لویو قبیلو یادونه کړې ده خو خټک یې ورکې نه دي یاد کړي.

ملک اکوړی د درویش عرف چنجو زوی، لومړی خټک و چې شهرت یې بیاموند او د خپل خدای (ج) ورکړي استعداد او قابلیت له امله یې د جلال الدین اکبر توجه جلب کړه ده ته ملک اکو هم وایي:

دی ترې خټک وه او د دوست محمد کامل د څېړنو له مخې د ټیري په توابعو پورې اړوند د کربوغې اوسېدونکی و، چې له خپلو خپلوانو سره د خفګان په وجه له هغه ځایه (خوړې) ته راغی او له خپل ټولي سره به د سونیالۍ په دره کې په چپاوونو مشغول وه، اما پرېشان خټک د منشي ګوپالداس د تاریخ ضلع پشاور د (۳۰۶-۳۰۸) مخونو په حواله وایي چې ملک اکوړ خان له کربوغې څخه نه و، بلکې د څوترې (څوتره) اوسېدونکی و او له هغه ځایه یې کوچ کړی دی، د ملک اکوړي دغه جاګیرداري او منصبداري د ده اولادې ته په میراث پاتې شوه او دده په کورنۍ کې کلونه کلونه له یو نه بل ته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ملك اکوړی له خپل زوی یوسف خان او ملګرو سره د نازو خان بولاق ختټك له لاسه ووژل شو له ده اته زامن پاتې وو، چې مشر یې یحیی خان نومېده او قبیلې یې دی د خپل مشر په توګه ومانه ده ژر د خپل پلار او ورور بدل واخیست دغه وخت د ختټکو خېلونو تر منځ خپل منځي شخړې موجودې وې، ځینې خېلونه د یحیی خان په سرداری راضي نه وو.

ددغو دښمنیو او شخړو درې څلور کاله شوي وو، چې یوه ورځ یحیی خان نوښار ته روان وه، ځینو ختټکو ورته لار نیولې وه دی او دده زوی عالم خان دواړه یې ووژل د یحیی خان تر وژل کېدو وروسته قبیلې شهباز خان ختټك(۱۰۰۰-۱۰۵۰هـ ق) خپل مشر وټاکه شهباز خان د خپل پلار او ورور د بدل اخیستو لپاره د سینیو ختټکو پر کلیو حملې وکړې، سیني ختټك غروته وختل د ملك ښادي خان زوی ووژل شو د ختټکو سرداري په دې توګه تر شهباز خان راورسېده.

د خوشحال خان زوکړه: خوشحال خان ختټك د مغل شهنشاه نورالدین جهانګیر(۱۰۱۴-۱۰۳۷هـ) (۱۶۰۵ -۱۶۲۷ع) په زمانه کې د ۱۰۲۲ه ق کال د دویمې خور په میاشت، چې د۱۶۱۳ع کال د مې یا جون له میاشتو سره سمون خوري، له پېښور نه ۳۵میله ختیځ لور ته په سرای اکوړه کې چې د لنډي سیند په سهیلي غاړه پروت دی د شهباز خان کره وزیږېد.

زده کړه: د خوشحال خان ختټك زده کړه سیستماتیکه بڼه نلري او هم یې د زده کړې په اړه پوره څرګندونې نه دي کړي که څه هم نوموړي دخپل ژوند اکثره پېښې په نظم کړي دي او د ځان او کورنۍ په اړه یې ډېر څه په څرګند ډول راوړي دي، خو د خپلو زده کړو په اړه یې داسې څرګند څه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس کې نشته په دې اړه هېواد مل په خپل اثر (تنکیالی د زمانې) کې د ځینو څېړونکو لیکنې راوړي چې زه یې دلته اړینې بولم:
په دستار نامه کې راغلي دي : ((زموږ استاد اویس صدیق ملتاني ډېر بزرګ متبرك سړی و، د علوم ظاهري او باطني بهرور وه ...))
له دې پورته یادونې سړی دومره پوهېږي چې خوشحال خان له شاه اویس ملتاني نه زده کړه کړې وه، هغه یې استاد و . خو لکه استاد کامل چې ویلي دي: ((دانه ده ښکاره چې له هغه نه خوشحال خان کله، چېرې او څومره وخت زده کړه کړې ده)).
پرېشان ختك ویلي دي چې د ځینو خلکو دا خیال دی چې خان په ملتان کې هم درس ویلی دی، خو ځینې بیا وایي کېدای شي شاه اویس ملتاني دې په پېښور کې تدریس کاوه ځکه چې پېښور هم د دیني علومو مرکز وه.
د خوشحال خان ختك د زده کړې په باب سړی دا ویلای شي چې ده د کور په جومات او یا سیمه ییزه مدرسه کې درس ویلای دی . اما دانه ده ښکاره چې ده څومره وخت او د ژوند تر کوم کال پورې د زده کړې لړۍ جاري ساتلې ده په استادانو کې یې یوازې دشاه اویس ملتاني نوم څرګند دی نور استادان یې نه دي معلوم ....
خو کله چې سړی د خوشحال بابا ټول اثار مطالعه کړي نو ورته ښکاري چې دده خارق العاده
استعداد د زده کړې او مطالعې له لارې روزل شوی دی او د غو زده کړو یې بیا په اثارو کې خپل ځان ښکاره کړی دی، عبدالحی حبیبي د خوشحال مرغلرې د مقدمې په (۱۸مخ) کې لیکلي دي: ((خوشحال خان په کوچنیوالي کې د خپلې زمانې مروج علوم ټول ویلي وو دده له کلامه ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکارېږي چې ده اسلامي علوم لکه : فقه، حديث، تفسير او نور عقلي او فلسفي علوم، لکه: منطق، حکمت، ادبي علمونه، د فصاحت او بلاغت اصول، لکـه : معـاني، بيـان، عـروض، قافيـه او نـور ټـول ويلـی او پـرې عـالم و)).

د خپل وخت له ځينو مشهورو عالمانو سره يې ناسته ولاړه هم درلوده، له هغو څخه يو هم مولانا عبد الحکيم سيالکوټي (۱۰۶۷هـ ق) مړ دی دی د جهـانګير او شـاه جهان پـه دورانـو نـو کـې د نيمـې وچـې لـه جيـدو عالمـانو څخـه وه خوشحال خان پـه دستار نامـه کې راوړي دي: ((عـالم العلمـا مولانـا عبـد الحکيم سـيالکوټی مـې پـه خپله وپوښتېده، لکه : مسطور شول)).

واده او اولاده: خوشحال خان خټک په(۱۰۴۰هـ) کال د ۱۸کـالو پـه عمـر واده وکـړ ، د واده په ورځ پرې سـخته تبـه راغلـې وه، چـې پـه خپلـې ورا پسې هـم لاړ نشو. هېواد مـل ليکي چې په ناوې پسې د خسر کورتـه نـشواى تلـلاى، نـاوې يـې انـا (قـذيفې) راوسته دی له تبې تاوېده لوڅې پوڅې يې درلودې دده د خولو کولو لپاره يې مـور او ځو نورو ښځو بړستن پـرې ټينګـه کـړه، تـر دې حـده چـې خـان بـې هوښـه نـه بلکـې داسې فکر کېده چې مړ دې وي. ښځو شور فغان پېل کړ، مګر اﷲ تعالی دی وساته، سـاه پکې وغړېده، دولس ورځې وروسـته خو له پرې راغله لړ پر حال راغی خلـــک يې وپېژندل او خپله ناوې يې وليده چې سرته يې ناسـته وه دا و د خوشحال خان د لومړي واده لنډ بيان چې تاريخ مرصع په ډېر تفصيل او په زړه پورې بيان کړی دی، خو دا بايد وويل شي، چې خوشحال خان څو نور ودونـه هم کړي وو چې شمېر او وختونه يې خوشحال پوهانو نه دي ښودلي اودخان پـــه آثـــارو کې يې هم ياد نه دی راغلی، خوشحال خان خټک څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودونه کړي وو پر نکاحي مېرمنوسربېره يې په حـرم کې وينځي هم درلودې له دغو مېرمنو او وينځوڅخه يـې د شـپېتو شـاوخـوا زامـن او يو دېرش لوڼې زېږېدلې وې.

د تاريخ مرصع په(۲۵۹-۲۵۸) مخونو کې راغلي دي: ((واضع دې شي، خان علين مکان ته حق تعالى شپږ پنځوس فرزندان نارينـه کرامـت کـړه، پـه داواړو کې خان جنت مکان والانښان چې والد د مولف دی، اشرف او ولـي عهـد وه، سـعادت خان، بهرام خان، نظـام خـان، يحيـى خـان او شـهباز خـان دا شپږ واړه لـه يـوې مـوره وو)).

خان هم په خپل ديوان کې وخت پـه وخـت د خپلـو زامنـو شـمېر ښـودلی دی دا شمېر يو ډول نه دی کله زيات او کله لږ.

خان د خپلو ځينو زامنو د زوکړې تاريخي قطعې په دري نظم کې ويلي دي او دا قطعـې افـضل خـان ختـك پـه تـاريخ مرصـع کـې راخيـستي دي پـر اشـــرف خـــان، سعادت خان، بهرام خان، نظام خان، يحيى خان او شهباز خان سربېره چې لـه يـوې موره وو د څو نورو زامنو نومونه يې چې د خان له کلامه او تـاريخ مرصـع نـه لاس تـه راځي دادي: عبد القادر خان، صدر خان، عابد خان، نصرت خان، سکندر خان، گوهر خـان، عجـب خـان، آزاد خـان، عبـدالعزيز خـان، خالـد خـان، طـاهر خـان، بختناك، جلال خان، عادل خان، جعفر خان، اکبر خان، عبد الرحمن خان، نجابت خان، ابو الخير خان، فرحت خان، مومن خان، زاهد خان، حامد خان، عـادل خـــان، بشير خان، اسمعيل خان، يوسف خان، کمال خان، محبت خان، علاوالدين خـــان، فتح خان، نوروز خان، شـاه علي خان، جنگي خان، مشکر االله خان، او نور .... د خـان د لوڼو شمېر تاريخ مرصع (۳۱) ښودلای دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په فراقنامه کې خان دا شمېره دوه دېرش ښودلې ده، د لوښو په نومونو کې يې د دوو نومونه موږ ته ښکاره دي، يوه بي بـــي تاجـــه او بله بي بي حليمه، په پورته زامنو او لوښو کې يې ځينې د پښتو ژبې تکړه ليکوال او شاعران تېر شوي دي.

خوشحال خان ختک ته د قبيلې مشري ور سپارل کېدل:

د ختکو او يوسفزيو تر منځ کلونه دښمني پرلپسې پر يو بل د بريدونو پـه نتيجه کې لاپسې تازه کېدې په (۱۰۵۰هـ ق) کال شهباز خـان لـه يـو سـفزيو سـره پـه جګړه کې ډېر سخت ټپي شو خوشحال خان ختك هم ډېر سـخت ټپ خوړلی وه شـهباز خان د همدې زخم له سـببه پنځوس ورځې وروسته د پنځوسو کالو پـه عمـر مړ شـو دا چې خو شحال خان ختك دپلار مشر زوی وه نو قبيلې دی د سـردار او مـشر پـه توګـه ومانه ښاغلی کامل ليکي: (پـه ۱۰۵۰سنه هـ. (۱۲۴۰-۱۴ع) کې اکا خېلو چې د يوسفزو د کمـــــال زي تپې خلق د ماليې له ور کولو نه انکار و کړ ، د رمضـــان په وروسـتيو کـې شـهباز خـان په دوی حمله وکړه خوشحال هم ورسره وه د بلړ د کندي په خوا کـې د مـردان پـه ضـلع کې طورو او مايا و ته نژدې د ختکو اويو سفزو جنګ وشو. شهباز خان يو لويګنـــده په غـشي ولګيده تر بور ساقي بيګ يې ومړ، شهباز خان وروسته له پنځوســو ورځــو د پنځوســو کـالو په عمـر پر (۱۰۵۰هـ ق) کـال د شـوال پـه پـنځـم د زيارت پـه ورځ چې د (۱۲۴۱ع) کال د جنوری له اتلسـمې ســـــره سـمون خوري په حق ورسيد)).

کله چې خوشـحال خـان ختـك د خپلې قبيلې مـشر کېږي شاه جهـان هـم دده مشري تائيد وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال خان خټک جګړې:

زه د موضـــوع د لنــډون لپــاره دلتــه یــوازې د خوشــحال خــان خټــك دځینو مشهورو جګړو دنومونو او نېټو په راوړو بسنه کوم:

۱: په (۱۹۳۵ه) کـال د بـهـاکـو خـان یـوسـفـزي د بـولاقـو پر خټکو حمله او شـهباز خـان یې د مرستې لپاره له یو واړه لښکر سره مقابلې ته ورغی ، چې خوشحال خـان هـم پـه دې جګړه کې د دیار لسو کالو په عمر د لومړي ځل لپاره ګډون کړی دی.

۲: پر ۱۰۴۲هـ کال پر عیسی خیلو یې برید کړی دی چې ځینې همدا کـال ښیي ځینې وایي چې څو ترې ته ترټک وروسته یې دا حمله کړې ده.

۳: پر(۱۰۵۰ه) کـال اکـا خېـلـو د مـالـیې په ورکولو کې ناغیرې کړې وه ، په همدې بنسټ شـهباز خان د روژې پـه وروسـتیو کې لـه یـو واړه لـښکر سره د اکـا خېلو پـر سیمه بریـد وکړ، چې خوشحال خان او جمیل بېګ هم له شهباز خان سره ملګري وو.

۴: پر (۱۰۵۱هـ) کال د کانګړې سوبه.

۵: پر (۱۰۵۲هـ) کال د بلخ او بدخشان جنګې پېښې.

۶: پر (۱۰۶۳هـ) کال له بنګښو سره جګړې.

۷: پر (۱۰۷۰هـ) د تېرا مهم.

۸: پر (۱۰۷۰هـ) کال یې له یو سفزیو سره جګړې.

۹: پر (۱۰۷۳هـ) کال له باغیانو سره جګړې.

۱۰: پر (۱۰۸۳هـ) کال د خیبر جګړه.

۱۱: پر (۱۰۸۳یا ۱۰۸۴هـــ) کال د خوشـحال خان او بهرام خان تر منځ ورې جګړې.

۱۲: پر (۱۰۸۴هـ) کال له بنګښو سره جګړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳: د (۱۰۸۴هـ) په پای کې د کړپې او نوښار جګړې.
۱۴: پر (۱۰۸۲هـ) د ګنبت جګړه.
۱۵: پر(۱۰۹۱هـ) د ډوډې جګړه.

د کوچنيوالي ځيني مهمې پيښې:

دتاريخ مرصع په (۲۷۲) مخ کې يې راوړي چې خوشحال خان دشپږو او و و کالو ؤ) چې دلنډي سيند په غاړه کې يې لمبل په اوبو کې ډوب شو ، ځينو ميرمنو د سيند په غاړه کالي مينځل دا صف مور دولتۍ د سيند په اوبو کې دخوشحال خان دويښتو پورې تړلي وريښم ليدلي وو .
په اوبو رواووت ، چيغې سورې يې پيل کړې وې ، نورې خدمتګارانې راټولې شوې ،نس يېډ اوبو څخه ډک شوی ؤ، دخولې اوپوزې له لارې داوبو وتلو څخه وروسته په هوښ راغی . ددې پيښې تاريخ : (۱۰۲۸ هـ ق) ښودل شوی دی خو د (پښتو ادبياتو تاريخ کې دغه تاريخ (۱۰۲۹ هـــ ق) ښودل شوی دی په غالب ګومان لومړنۍ سنه درسته ده ، دځينو چاپي تيروتنو له امله شايد دابله سنه غلطه شوې وي .
داسلامي دود سره دملک اکوړي دغه جاګير داري اومنصبداري دده اولادې ته په ميراث پاتې شــوه ، اودده په کورنۍ کې کلونه کلونه له يوه نه بل ته رسيدله کله چې ملک اکوړی دخپل زوی يوسف خان اوملګرو سره دنازو خان بولاق خټک له لاسه ووژل شو ، دده اته زامن ؤ.
چې مشـــر يې يحيی خان ؤ چې په دغه وخت کې دخپل پلار ځای ناســتي شــو ، ده هم دخپل ورورو په انتقام کې ســـستي ونه کړه ډېر زريې دپلار او ورور انتقام واخيســـت . په دغه وخت کې دختکو دخپلو ترمنځ منځي شخړې موجودې وې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومونه دیحیی خان په مشرۍ راضي نه وو . ددغو دښمنیو اوخپل منځي شخړو دري څلورکاله شوي وو چې یوه ورځ یحیی خان نوښار ته روان ځینیو خټکو ورته لاره نیولې وه ، دی اودده زوی عالم خان نوښار ته روان ځینو خټکو ورته لاره نیولې وه ، دی اودده زوی عالم خان دواړه یې ووژل .

دیحیی خان دمرګ څخه وروسته قبیلې دمشرۍ واګې شهباز خان (۱۰۰۰-۱۰۵۰ هــــ ق) ته وسپارلې ده هم دخپل پلار او ورور داتنقام اخیستو لپاره دسینیو خټکو پرکلیو حملې وکړې ، سیني خټک غرونو ته وختل دملک زوی ښادي خان ووژل شو ، سیني خټک غرونو سرداري ترشهباز خان پورې ورسیدله .

داته کالو په عمر دګرمۍ په موسم کې له ماشومانو سره دځپرې لاندې لوبې راپریوته دتاریخ مرصع په حواله چې کانۍ دوه ټوټې تېزې سره ډېره راپریوته دتاریخ مرصع په حواله چې کانۍ دوه ټوټې شو ، دخوشحال خان اوچولۍیې هم دوه ځایه کړ. بي هوښه شو ، کابو یوه اونۍ دمرګ سره لاس ګریوان ؤ . په اوومه ورځ په هوش راغی اوروغ شو ، داپیښه د(۱۰۳۰ هـ ق) کال شاوخوا رامنځته شویده .

زده کړه : ددستارنامې په (۳۹ مخ) کې راغلي دي ((مونږ استاد شاه اویس صدیقي ملتاني ډېر بزرګ متبرک سړی ؤ دعلومو ظاهري اوباطني بهرور ؤ ۰۰۰۰۰))

له دې پورتنۍ وینا څخه څرګندیږي چې خوشحال خان له شاه او یس ملتاني نه زده کړه کړې ده ، هغه یې استاد ؤ ، خواستاد کامل بیا داسې ویلې دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانه ده ښکاره چې له هغه نه خوشحال خان کله ، چېرې اوڅومره وخت زده کړه کړې ده.

پروفیسورپریشان خټک پدې باب داسې ویلی " دځینو خلکو داخیال دی ، چې خان په ملتان کې هم درس ویلی دی .

خو ځینې بیا وایې چې کیدای شي شاه اویس ملتاني دی په پیښور کې تدریس کاوه . ځکه چې پیښور په دغه وخت کې هم ددیني علومو مرکز ؤ .

دده دزده کړې په باب سړی ویلې شي ، چې ده دکور په جومات یاسیمه کې یېزه مدرسه کې درس ویلی ، اما دانه ده جوته چې ده څومره وخت اوډژوندتر کوم کال پورې دزده کړې لړۍ جاري ساتلې ده .

په استادانو کې یې یواځې دشا ه اویس ملتاني نوم ځرګند دی ، نور اسناد یې نه دي معلوم . خو دلاندې بیتونو څخه داځرګندیږي چې خان دتعلیم نه دښکار سره زیاته مینه درلوده اودعلم دحاصلولو لپاره به یې نه پریښود ، په لاندې بیتونو کې یې داسې ویلې دي :

طبیعت مې عطایې نه دتحصیل دی — که خبر یم داملا ء په استعمال
یوساعت به مې په درس شل مې په ښکاروو — کله ښکارپریښوم په کسب دکمال
دجهان تحصیل به کُل واړه زما ؤ — که اخته نه وای دښکار په اشغال

خو که سړی دخوشحال بابا په اثاروته وګوري ، نو ورته جوتیږي چې دده دغه استعداد دزده کړې اومطالعې له لارې روزل شوی اودغو زده کړو یې بیا په اثاروکې خپل ځان ښکاره کړی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغلو په همکارۍ اود پښتنو په ضدد خوشحال خان مبارزه:

خوشحال خان که څه هم دمغلو په ضد دپښتو ترشا سخته مبارزه کړیده همدارنګه یې له دې څخه مخه دپښتو په ضدهم زیاته مبارزه کړیده،اوزیات پښتانه یې دتوري دتیغ څخه تیر کړیدي ، دلته مې لومړی دپښتو په ضد مبارزه باندې یوڅه رڼا اچوم اویوڅومهمې پیښې یې را اخلم.

١. **په سیمه یزو جګړوکې دخان ګډون** : - لوی خان ددیارلسوکالوو عمرؤ چې باکو شهباز خان یوسفزي دبولاقو ختکو په یوه کلي حمله وکړه دخان پلارشهبازخان ختک دیوورو‌کې لښکر یې په جهانګیري نومې ځای کې سره مخامخ شوي په لومړیو کې ختک غالب اویو سفزي مغلوب ښکاریدل خوختک ډیرژرماتې سره مخامخ شول اوزیات ختک ووژل شولپاتې لښکر دخپل سردارسره مخامخ شول اوزیات ختک ووژل شول پاتې لښکر دخپل سردارسره تېښته ځان خلاص کړ ددغي پیښي تاریخ (**١٠٣۵** هـ ش) ښ،دل شوي دی.

٢. د بلړ جنګ : - په تاریخ اثاروکې راغلی دي چې اکاخیلو (دمندړ قبیلي په کمال زي ښاخ پورې اړه لري) دمالیي دپوره کولو کې ناغیړي کړې وه په همدي سبب نو د(**١٠٣۵**هـ ق) کال په رمضان کې شهبازخان ختک له یوه واړه لښکرسره دیوسفزي یوپه سیمه ځای په حمله وکړه چې پدې یرغل کې دشهباز خان سره یرغل کې دشهبازخان سره دوه زامن خوشحال خان اوجمیل بیک اوواراره یې ساقي بیک ملګري وو یرغلګرو داکا خیلو زیات ځایونه یې ونیول اوډیربیرته ستانه شول ددوی له ستنیدو سره سم اکاخیلو هم خپل لښکرراټول کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودختټکو دلښــکر پســې وخوځيدل لږ وړاندې يې دبلږ نا له نومې ځاى کې دختټکو لښکر رالاندې کړ ددواړو ډلو . ترمينځ همدلته سخته جګړه ونښته خوشحال خان اوو   وروريې دواړه زخمي شول اوپلاريې هم غشي ؤ خوړلي ؤ . په تاريخ مرصع کې راغلي چې هيڅ يو سپورختټک داسې نه ؤ چې هغې دې غشـــې نه وي خوړلی پدې جګړه کې ديوســـفزو تله درنه وه دجګړې په پاى کې شهباز خان دومره طاقت نه درلوده چې په اس سپور شوی وی کله چې ښـهباز خان راسـتون شـونو حالت يې ورځ په ورځ خرابيده اوو دسـرتېپ يې دښه کيدو ؤ
دټپونو سره فلج شوی هم ؤ دجګړو څخه پنځه ورځې وروسته دپنځوسوکالو په عمروفات شو. دشهباز خان څلورزامن وو . جميل بيک اوخوشحال خان يې له يوې مور، شـــمشـــيرخان اوميربازخان يې دبلې مور. خوپدې څلو ر واړو زامنو کې خوشـــحال خان مشـــرؤ ، همـدرانګـه دقبيلي اوپښـــتني دودونوســره ســم خوشــحال خان دقبيلې مشــر اوســردار وټاکل شــو، په دغه وخت کې خان اته ويشـــت کلن ؤ ، پدې کارکې ورســـره تره بهادرخان هم موافق واو نوره کورنۍ يبهم ترشـــا ولاړه وه . اوملا تړ يې ترې کـاوه . دســرداری څخه څلويښــت ورځې وروســـتـه دخان تېپ ښـه شـو .اوديوســفزيو څخه يې دخپل پلاردغچ اخيســتلو لپاره لښــکر راټول کړ . که څه هم تره يې ورسـره پدې کارکې مخالفت کاوه خو خان خپل ضد پوره کړه ، ديوسفزيو ځينې کلي يې وسوځل ، شاوخواکمالزيو امانزيو اوسه صديو چې داحال وليد ، نو ډيرژر يې شپږ زره کسيز لښکرراټول کړ اودختټکو پسې روان شو ل، ختټکو چې لښـکر وليد بيرته ورپســې راوګرځيدل ، دواړه خواوې بيا په برناله کې مخامخ شـوي ، يوسـفزيو ماته وخوړه ، ډيره مرګ ژوبله وشـوه ، اوزيات کلي وسوځيدل خوشحال خان پدې توګه دخپل پلار غچ واخيست .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسوځیدل خوشحال خان پدې توګه دخپل پلار غچ واخیست اوکلي ته راستون شو . خوشحال چې کله کورته ستون شو نودهند دمغلي امیر انور شهاب الدین جهان فرمان هم رارسیده ، چې ورته یې سرداري اومنصبداري ورکړې وه

دکانګړې سوبه : خان ته دقبیلې دمشرۍ اوسردارۍ سره سم دهزارې مغلي واکمنو ته ډیرمهم خدمت دکانګړې سوبې برابر کړ چې داپېښې لړ څه داسې د ي:

راجه جګهت سنګهـ دپیتهان زمیندارؤ . دده زوی راجاروپ ته دپاچا له خوا نه دکانګړې دغره لمنو فوجداري ورکړل شوې وه ،دده دفوجدارۍ پرمهال دزمیندارو تحفې شاهي دربار ته ریدې راجاروپ اوازه خپره کړه چې دده اودپلار راجا جګهت سنګهـ ترمنځ خوابدي رامنځته شوې ده.

خو له بله پلوه راجا جګهت سنګهـ له پاچا څخه غوښتنه وکړه که چیرته دکانګړې دلمنو فوجداري ماته وسپارې نودزمیندارانو نورې بقایاوې چې څلورسوه زره روپۍ کیږي ،هرکال شاهي خزانې ته سپاري .

پاچا دراجا جهګت سنګهـ غوښتنه ومنله اودنومورې سیمې فوجداري یې ورکړه خوراجا په ښکاره د پاچا په ګټه اوپټه دبغاوت لپاره کار کاوه .لومړنې کاريې دتارګړدود کلابیا جوړونه اوهغه یې خپل مرکز غوره کړ .

دغه کلا په ختیځ پنجاب کې دچنبې دښار په جنوب ته ډلهوزی جنوب ختیځ ته پرته ده .

دیادونې وړ ده .

چې راجا جګهت سنګهـ پدې سربیره دوې نورې کلاګانې هم درلودې چې یوه یې د" نورپور" اوبله یې د" مئو" چې دا دوه کلاګانې دتارګړهـ جنوب لویدیځ ته دچنبې دحدودو څخه دباندې پرتې وې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې پاچا دراجا جګهت سنګهـ له دغو شیطاني عمل څخه خبر شو، نو دده دټکولو لپاره يې درې لښکرې ، دسیدخان جهان ، سیدخان اواصالت خان په مشرۍ وټاکلې اوددې دریو اړو لښکرو مشر یا قومندان يې خپل زوی شهزاده مراد بخش وټاکه چې وروسته بهادرخان اوهیله هم د پاچا په امر له درې زرو پیاده اودرې زره پلو سره شهزاده ته ورغی دغو فوجونو نور

پور کلا ووهله اومخکې ولاړل . راجا جګهت سنګهـ دمقاومت لپاره دتاراګړهـ

کلا ته ورغی ، داکلا دیوه غره دپاسه جوړه شوې وه اوډیر استحکامات يې درلودل چې نیول يې اسان نه وو .

زمونږ خان هم دنورپور له فتحې څخه وروسته دخپل دوه زره کسیزه لښکر سره شاهي فوجونو سره یوځای شو، دی اصلاً داصالت خان په وسیله پدې مهم کې شامل شو.

خوشحال خان په خپل بیاض کې داپېښه داسې بیانوي.

ټولو هندوستاني پوځونو په یوه مورچه څو څو ځلې یرغل وکړ، ځانونه يې ستړي کړل . ستره جګړه وشوه اوهیچا هغه په خپل تصرف کې نه شوه

راوستلی ، هغوی چې زه ولیدم چې نوی راغلی یم .

نوددغې مورچې دنیولو کاريې ماته وسپاره ،ما هم دکوم عذرنه پرته دغه دنده ومنله ، زما سره دوه زره تنه هندوستاني توپچیان چې یوه پیسه هم نه ارزیدل وټاکل شول ، زه لاړم اومورچه مې ونیوله ، خویوځل دجګهت ټولو لښکرو پرموږ برید وکړل .هغه هندوستاني توپچیانو چې زما سره ملګري وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بدحالت سره يې تېښته وکړه اوتښتيدلو کسانو مخامخ ځانونه لوی پوځ
ته ورسول چې زما په ملګرو کې هم چې کوم يوبې زړه ؤ نوهغه هم وتښتيده
په پای کې زما سـره پنځوس تنه ځوانان چې په مورچه کې پاتې شـوي وو
مـاتـه يې وويـل چې ډيرو خلکو پرمونږ داحمقـانو فکر کړی دی نن ورځ
دجګړې ورځ نه ده ، دځان سـاتنه غنيمت ده ، ما وويل چې دا زما لومړنی
خدمت د ی اود ټولو هندوستانيانو سترګې پرما لګيدلي دي ، پدغه شان
تيښته کې مړينه پرژوند ښه ده. دغو ملګرو هم مړينه غوره کړه او ويې ويل
چې ته مړينې ته ترجيح ورکوې ، نو مونږ هم پرځان مړينه منلې ده ما ورته
وويل چې ترهغې به جګړه کوو چې مړه شي ، چې خلک مو دخير په دوعا
کې ياد کړي، کله چې دښـمن زمونږ دلښـکر ماته وليده نومونږ ته نژدې
راغلل ، مونږ هم په يوځل حمله وکړه ، خبره دغشـو اوټپک نه تيره شـو ه
تورې اوخنجر ته وار راورسيد ، کله چې دلاس اوګريوان جګړه پيل شوه ،نو
دښمن په تيښته پيل وکړ، ډيرخلک دتيغ نه تيرشول .

اوهغه کسان چې پاتې شول نوهغوی په ځنګل کې پټ شول اوبيا
نوهيلۍ زمونږ مورچو ته مخه ونه کړه .

په همدغه وخت کې خوشـحال دبهادرله لښـکريانو ديوې بلې مورچې په
سـاتنه کې هم ميړانه وښـوده اودمورچې په سـاتنه کې بری ورپه برخه شـو.
پدغې پيښه کې دخوشحال خان دټولو کوښښونو وينا پاچا ته وشو ه اوپاچا
ده ته فاخره خلعت ورکړ اومنصـب يې ورزيات کړ، ددغې پېښـې تاريخ
۱۰۵۱ هـ ق کال ښودل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ . د بلخ اوبدخشان جګړې:

د ۱۰۵۵۰ هــــ ق ذیحجه چې د" ۱۶۴۲" م کال سره سمون خوري ، شاه جهان شهزاده مراد بخش له پنځوس زره پلي اولس زره پیاده پوځ سره دبلخ اوبدخشـــان دنیولو لپاره وټاکل چې لوی لوی مســـلمانان اوهندو امراهم ورسره ملګري وو .

شهزاده امرکړی ؤ . چې څه لښکر دې دپېښورله لارې اوڅه دې هم دبنګښو له لارې ولاړشي .اوپه کابل کې دې دواړه خواوې سره یو ځای شي همدرانګه دشرقي افغانستان قبایلو لکه :

کګیاڼیو ، مامنزیو ، اپریدیو ، بنګښــو ، غوریه خېلو او ورکزیو ته هم دلښــکر دبرابرولو امر شــوی ؤ . په خوشـــحال خان یې هم د زرو تنو پلیو اوسپرو درا ټولو کړی ؤ اودضرورې لګښتونو لپاره یې ورته نهه زره روپۍ هم ورکړې وي .

ددې جګړې علت څه داســې ښـــودل شـــوی دی – دتورن حمکران نـذر محمد خان په هر وخت دهندې مغلي ســـلطنت پرحدود تېری کاوه ،په بلخ اوبدخشان کې زیاته بد امنیي خوره وه ، د" ۱۰۵۵ " هـــ ق کال په اوایلو کې پاچا خپله غوښـــتل چې کابل ته ولاړ شـــي ، اود شـــهزاده ګانو څخه یوڅوک دبلخ اوبدخشان دتسخیر لپاره واستوي ، اصالت خان اوعلیمردان خان یې دمشهورو اوځینو ضروري کارونو لپاره مخکې کابل ته واستول .

پدې پېښـــه کې خوشـــحال خان هم داصـــالت ســـره ملګری ؤ ، اودهندوکش څخه واوښت درې شپې یې دغښي په سر تېرې کړې اوبیا داصالت خان ســـره اندراب ته ورســـید کومې مقابلې چې لښـــکرو دمقامي خلکو ســـره وکړې دخوشحال خان زیار اوکوښښونه پکې څرګند دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

تول شاهي لښکرو وروسته دچوراوتالان څخه بیرته راستون شو اوځه کسان یې هم له ځان سره راوستل ، دپنجشیر له لارې کابل ته ورسید . لس پنځلس ورځې یې په کابل کې تیرې کړې .
په دغه وخت کې اصالت خان لاهور ته تلونکی ؤ ، نوخوشحال خان ته یې هم وویل چې دده پسې لاهور ته ولاړ شي .
خوشحال خان دجلال اباد له لارې دبېړې په وسیله دسیند له لارې خپلې سیمې ته روان شو اوله هغې ځای څخه داصالت پسې لاهور ته ولاړ . باچا ورته په منصب کې (اضافه والي راووست ، اودخان دقبیلې لس دولسوتنو ته یې منصبونه ورکړل . درې میاشتې په لاهورکې پاتې شو اوبېرته له هغه ځایه افغانستان ته راغي .
ددې پېښې دنګرانۍ لپاره شاه جهان خپله " ۲۳ " تاریخ حسن ابدال ته ورسید ، له هغه ځایه یې شهزاده ته " خاص خلعت " اوفرمان ور واستاوه او ورته یې لیکلي وو. څومره زرچې کیداشي له پېښور نه کابل اوله هغه ځایه خپل مقصود ته ځان ورسوي . لښکریې له امر اوو سره په دواړو لارو کابل ورسیدې ، شهزاده هم دپېښور نه کابل ته ورسید . اوبیا له کابله روان اوپه پایې منارکې یې مرکز ونیو ، ځینې امراء یې ولیږل .خوشحال خان خپل زیات شمیر کسان بهادرخان ته پرېښودل اوخپله دپنځوسوسپرو اوځو پلوسره په پنجشیر کې موقف درلود .
غابښي له واورو څخه ډک ؤ ، اصالت خوشحال خان ته امر وکړ چې دراچپوتانو ترشا لاړ شي ، خوشحال خان له ځو ځوانانو سره له واروډک غابښي څخه واوښت ، دغابښي بل اړخ ته یې په یوه ځمځمه کې ځای ونیوه دخوراک لپاره ورسره څه نه وو. خوشحال خان اوکسانو یې دلوږې اوسړو بدحال درلوده ،سیند غاړې ته راغلل هلته یې لرګو ته اورواچوؤ

(c) ketabton.com: The Digital Library

، اوشاوخوايې کښيناستل ، خوشحال خان اودس وکړ اودوه رکعته لمونځ يې وکړ، اودلوی خدای (ج) دربار تهيې دوعا وکړه چې ای مســـــبب الا سبابه زمونږ درزق دروازه پرانيزه خدای (ج) يې دوعا قبوله کړه.
اوديوه شــخص څخه يې پســه واخيســت ، اوهغه يې ذبح کړ وروســته بيا خوشــحال خان داصــالت خان اوبهادرخان دځايونو پته ولګوله ، اود خپلو خلکو سره يې ځان ورساوه ، پدغه وخت کې خوشحال خان داصالت خان ســره اندراب ته ولاړ اوله هغې ځای نه نهرين ته ولاړ داوخت دشــهزاده لښکرهم هلته ورسيد .
دخوشحال خان دلښکردرسيدو سره سم اصالت خان ده ته دمقامي خلکو دســرکوبۍ امروکړخو دسـيمې هزاروو يې بې لـه جګړې خپلې مورچې پريښـودې . خوشـحال خان يرغل وکړزياته مرګ ژوبله وشوه زيات غنيمت يې لاســته راوړ اوځيني خلک يې ژوندي ونيول بنديان يې اصــالت خان ته وسپارل شول اوغنيمت مالونه يې خپلومنځونو کې وويشه .
همدامهال اصــالت خان خوشــحال شــهزاده ته وروســت شــهزاده خوشــحال خان له هغه سره کندز ته واستاوه ، اوله کندوز څخه تاشقرغان ته ولاړل بيا امام صاحب اوله هغه ځای څخه دبلخ په لوري مخه وکړه ، داوخت شهزاده هم دبلخ خواته خوځيدلی ؤ همدا مهال ورته
دنذر محمد خان دباچا خط ورســيد داخط ايلچي نذرمحمد خان ته ورساوه
نذرمحمد خان داومنله چې کله شــهزاده بلخ ته راشــي ، نو بلخ اوبدخشــان دواړه به ورته حواله کړي . دجمادي الاول په " ٢٨" شهزاده له امراوو اوپوځ سره په ډيره دبدبه دبلخ خواته روان شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــهزاده څواب ولیږه چې نذرمحمد خان ورســـره ملاقات وکړي خو هغه دهمدې نه وتښـتید اوښـاریې پریښـود ، دنذرمحمد خان دتعقیبولو وظیفه یې اصـالت خان اوبهادرخان ته وسـپارله چې په دې کې اصـالت خان سـره خوشـحال هم ملګري ؤ، دشـپې مهال یودبله څخه نادرکه شـول، شـمشـیر خان ،علاول خان اوخوشحال خان دریواړو مشوره کوله چې څه باید وکړي ، خوپدې باندې سره راټول شو ل چې خپله لټه باید جاري وساتي.

هماغه ؤ چې دسهاردلمانځه وخت کې یې بېرته اصالت خان اوبهادرخان وموندل ، په دغه وخت کې خبرراغی چې نذرمحمد خان په شـبرغان کې دی ، سره له دې چې اصالت خان اوبهادرخان سره دپاچاهي لښکر کم ؤ.

خو دواړو خانانو فیصــله وکړه چې جنګ به کوي ، دشــبرغان په لور وخوځیدل نذرمحمد خان ماته وموندو ازبکان وتښــتیدل اصــالت خان اوبهادرخان .شــپې ورځې په شــبرغان کې واوســیدل .په دغه وخت کې دشــهزاده له خوا نه حکم راغی چې بهادرخان دې ، اندخوی پرلورې کوچ وکړي . بهادرخان هسې وکړل. درې ورځې یې هلته تیرې کړې اوبېرته ورته دراستنېدو حکم راغی .

له دې څخه څرګندیږي چې جنګونو کې هم له کابله ترشـبرغانه اوبیا یوڅه دمخه انوخوی ته نژدې زمکو پورې ځایونه ترپښـو وویسـتل ، خپلې کارنامې اوکوښښونه یې څرګند کړي دي.

۵ . د بنګښو سره جګړه :

په (۱۰۲۳-۱۰۲۴ یا د(۱۶۵۲)ع کال دســپتمبر لـه دویمې نیټې نه د(۱۶۵۴ ع) کال دنوامبر ترلومړۍ نیټې پورې دبنګښو دقبیلې دیوه مشر یا سردار شیرمحمدخان کوهاټې سره جنګونه روان وو. ددې پېښو سبب دا ؤ چې شـیرمحمد خان دپاچا څخه په یوه کال کې د" ۳۰۰۰۰" دیرش زرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روپیو په بدل کې د ترې تربولاقو سیمې غوښتې ، پخوا دغه سیمې د بنګښو پورې تړلې وې خو په ۱۰۴۷ هـ کې ترې اوبولاقو مشرانو د شهباز خان څخه وغوښتل چې دغه سیمې بېلې کړي، دغه ځایونه د بنګښو له سیمې څخه جلا شوې ،لومړی د شهباز خان او وروسته بیا د خوشحال خان د جاګیردارۍ لاندې راغلې ان تردې ان تردې چې په "۱۰۵۲" هـ کې شهزاده داراشکوه د دولت بیک قاقشال او میرزا خان کوهاټي په وینا دغه سیمې د خوشحال خان د جاګیردارۍ څخه لېرې شوې .

کله چې خوشحال خان او نورو خټکو ته د بنګښو د مشرارادہ مالومه شوه ، نو په خپلو کې یې سره مشوره وکړه ، د ترې اوبولاقو خټکو خوشحال خان ته یو پیغام ولیږه چې د خپلې کورنۍ یو غړی

راوا ستاوی مونږ درسره مرسته کوو، خوشحال خان خپل تره ښادي خان له څوتنو سپرو سره ولیږه ،خټکو هم د خپلې ژمنې سره دهغوي مرستې ته ملاوتړله .دختکواوبنګښو ترمنځ جګړې پیل ترې اوبولاقو خلکو د شیر محمد خان یوتن وواژه او د بنګښو یو څوتنه نور هم ووژل شول وروسته شیر محمد خان یوبل لښکر راټول کړ، چې خوشحال خان د شیر محمد خان د فوځې تیارۍ څخه خبر شو نو خپل مشر تره بهادرخان یې د خپل مشر زوی اشرف خان او سره دیو لښکر د بنګښو مقابلې ته ولیږه ،شیر محمد خان د ختکو سره د مقابلې لپاره د کوهاټ څخه بهر شو، د جنګ په پیل کې د شیر محمد خان تره چې بهادر خان نومیده د ګولۍ په لګیدو سره د جګړې په میدان کې ووژل شو ، پدې جګړه کې د اشرف خان په ښه میړانه ختک بریالي شول اشرف خان غوښتل چې بنګښ تعقیب کړي خو پلار او تره یې ورته اجازه ورنکړه ، د دې قیادت لاندې بنګښو ته بله ماتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړه چې پدې جګړه کې هم دبنګښو درې سوه کسان ووژل شول اوډير مالي زياتونه هم ور ورسيدل .

۶. ديوسفزيو سره جګړه :

له دغو پورته پيښوڅخه وروسته خوشحال خان دامانزيو اوکمالزيو سره دهغې له جملې څخه يکې لوی لوی سرداران هم شامل وو. پدغه جګړه کې ملک جانم امازي ووژل شو اوملک پيرو کمالزی ونيول شو په اټک کې دژول شويوکسانو دسرونو څخه ځلي (کله منارونه) جوړشول.

۷. د تيراجګړه :

په " ۱۰۷۰" هـ ق کال دتيرا اپريديو او ورکزيو په تيراکې شورش اوبدامني رامنځته کړه ، تردغه وخته پورې مهابت خان ميرزا لهراسپ ، دمهابت خان زمانه بيګ زوی دکابل صوبه دار ؤ چې د شاه جهان دوکمنۍ په وروستيو کې مقررشوی ؤ،دپيښور مستوفي ميريعقوب ته يې ديوه فوځ مشري ورکړه اودباغيانو دټکولو لپاره يې تيرا ته وليږه ،ميريعقوب چې دخوشحال خان سره يې نژدې اړيکې لرلې ،هغې ته يې له ځان سره دتګ بلنه ورکړه ، پدغه وخت کې خوشحال هم دپاچاهي پوځونوسره يوځای شو.

پاچاهي پوځ دباغيانو پرضد برياليتوبونه ترلاسه کړل ، خوشحال خان د" ۱۰۷۰" هـ ق کال درجب په مياشت کې چې د" ۱۲۰۰" ع کال سره سمون خوري له تيرا نه دکوهات پر لارې بيرته ستون شو.

دلته دبنګښو دسردارشيرمحمدخان مور " بي بي دور" چې دخپل زوی دنشتوالي په صورت کې يې دقبيلې دمشرۍ کارونه کول ، خوشحال

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان میلمه کړ. شیرمحمدخان په دغه وخت کې دمهابت خان سره دشخصي مخالفت یا دحکومت نه دسرکشۍ په سبب ګناهکاراوپه هندوستان کې ؤ.

۸ . له یوسفزیو سره جګړې :

داورنګزیب عالمګیر دواکمنۍ په لومړیوکې یوسفزیوخپلې باغیانه سرګرمۍ اوحملې جاري وساتلې اووخت به یې دحکومت دپلویانو سره نښتې کولې ،خوشحال خان دتیرا دجګړې څخه وروسته په " ۱۰۷۰ " هـ ق کال یوسفزیو ته ماتې ورکړه ،پدې جګړه کې دخان زامن اشرف خان ، سعادت خان اوبهرام خان هم ورسره وو ، چې له دوي څخه اشرف خان دپاملرنې وړمیړانه اوغیرت وښوده.

بهاکوخان څه ددار اشکوه دپلوۍ په وجه اوڅه له خوشحال خان نه دخپلې زخمي کیدنې اودخپل ورور سیدخان د وژل کیدو دغچ اخیستو په سبب په "۱۰۷۲" هـ ق کال د" ۱۶۶۱۰" م کال داګست " ۲۷ مه د" ۱۶۶۲"م داګست " ۱۵" داکوزیو اومندړو یولوی لښکر جوړکړ ، ډیري بیړۍ یې ددې لپاره جوړې کړې وي چې په همدې بیړیو کې به کښیني خیراباد ،نوښار،نړۍ اونورو کلیو به یرغلونه کوي. یوه میاشت دغو جګړو دوام وکړ ،بالاخره بهاکوخان ماتې وخوړه اوناکام بیرته ولاړ.

۹ . دباغیانو سره جګړه :

په ۱۰۷۳ ه ق کال د۱۶۶۲ م کال داګست دمیاشتې ۱۲ نېټې نه تر ۱۳۶۳ ع کال داګست دمیاشتې ترڅلورمې نېټې) پورې هم دسرکښو یوسفزیو اود دوی دپلویانو ګوجرو سره جګړې وشوې چې پدغو جګړو کې دختکو تله درنده ښکاري دپورته ذکر شوؤ جګړو څخه پرته څه نورې کوچنۍ اوسترې جګړې وروسته هم دیوسفزیوسره وشوې، خوباغیانو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه ګټه نه وه ، په هره حمله اوجګړه کې به دحکومت دپلویانو لخوا نه مات شــول ، او په هغوی به یې بریالیتوب ترلاســه کړ. په همدې توګه یېد پایتخت نه ډیرلیرې دکابل دصــوبې په یوې بدامنه ســیمه کې نوي حکومت ته وقارترلاسه شو .

داوه دپښتو په ضد اودمغلو سره په همکارۍ دخوشحال خان مبارزه دپورته جنګونوجګړو،مرګ ژوبلې څخه مالومیږي چې خوشــحال خان خپل زیات عمر دپښــتنو په ضــدمبارزه کې تیرکړی اوزیات پښــتانه یې دتورې دتیغ څخه تیرکړیدي ، حتی د پښـــتنو دککریو څخه یې منارونه جوړکړي دي ،خوشــحال خان دعمرپـه آخرکې دافغـان پـه ننګ توره وتړلـه اودمغلو پرضدیې مبارزه شروع کړه دعمرزیات تیرېدو له امله یې مبارزه نیمګړې پاتې شوه پدې باب خوشحال بابا په خپل یوبیت کې هم داسې یادونه کوي.

چې پښتون شوم په داهسې سپینه ږیره (۱)

نورمې خدای (ج) نه کړه مغل وایم په څیره

نو دپورتـه بیـت څخـه څرګنـدیږي چې خوشــحـال خـان خپـل ټول عمر دمغلوخدمت کې تیرکړو اودعمر په اخرکې یې بیا دپښـــتنو ســره ملاتړ اعلان کړی یانې دځوانۍ مرحله یې دپښتنو په ضداودسپین ږیري توب یا بوډا توب مرحله یې دپښـــتنو په ملاتو کې تیره کړیده . خوپه همدې لړه موده یا عمرکې یې دپښتنوڅخه سخت ملاتړ کړی دی پښتانه یې له زیاتو ظلمونو، شــکنجو اودزمـانې دناخوالو څخـه بـه بچ ســاتلو کې زیـات کوښښـونه کړیدي همداخوشحال ؤ چې دمغلو امپراتوري یې رنګه کړه ، پښـــتانه یې دســتعمار څخه خلاص کړل ، دمغلو ولجو اوغلامۍ څخه یې پښتانه وژغورل په لږ عمر یا لږ وخت کې یې زیات کاروکړ دستایلو وړ دی دهر وخت لپاره .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويمه برخه

د مغلو په ضددخوشحال خان مبارزه

که دلوی خان تيره مبارزه يا دپښتنو په ضد مبارزه وکتل شي ، نو داسې ښکاري چې داکاردروغ دي خو که اصلي موضوع يا حقيقت ته سړی نظرواچوي نوداسې ښکاري چې داکاردروغ دي خوکه اصلي موضوع ياحقيقت ته سړی نظر واچوي نوداسې مالوميږي چې دهر څه رښتيا دي ، وبه ګورو چې دخوشحال بابا دغه مبارزه څنګه اودکوم ځای څخه شروع شويده .

لنګرکوټ : دخوشحال بابا ديوه بيت څخه داسې مالوميږي چې دخوشحال بابا لومړنۍ مبارزه دلنګرکوټ دودانولو څخه شروع شويده ، هغه په خپل يوبيت کې داسې وايي :

لنګرکوټ مغلو سازکړ   زه په ننګ بيا دافغان شوم

دپورته بيت څخه معلوميږي چې لوی خان دلنګرکوټ دجوړيدو سره دفغان په ننګ توره تړلې ده ، خواړينه بولم چې دغې پيښې په اصلي موضوع باندې وپوهيږو ، چې څنګه دغه پيښه رامنځته شوه اوخوشحال خان بابا پکې څه کړي دي .

لنګرکوټ جوړيدل : هغه وخت چې مهابت خان روه پښتونخوا ، يا افغانستان ته راورسيده نودپاچا دحکم سره سم يې په ګړهي کپور نومې ځای کې ديوسفزيو ددفاع په خاطر دلنګر کوټ په نامه دکلا جوړولو غوښتنه وکړه ، خوشحال خان ته يې هم ديوزريزه منصب اوديوسفزيو دسيمې دسرداری ورانديز وکړ. اودکلا په جوړولو کې يې ترينه مرسته وغوښتنه که څه هم لوی خان دپاچا څخه زياتې شکنجې اوبې ګناه ظلمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدلي وو، په کلکه انکاروکړ او ورته یې وویل چې پنځه سوه کاله مې ددولت په خدمت کې تیرکړل ، یوسفزي باغیان وو ماهغوی ووژل اوله سرونو څخه مې ورته څلي جوړ کړل ، خوپه اخر کې زه بې ګناه بندي شوم زما کورنۍ دپناه لپاره خوره وره شوه خوددښمنیو سره بیا ګناه بندي شوم زما کورنۍ دپناه لپاره خوره وره شوه خو ددښمنیو سره بیا هم یوسفزیو زما پکارراغلل ، زه څنګه داسې کاروکړم . اودپاچا لپاره هم دانه ښایې چې داکلا ودانه کړي ، ځکه یوسفزي یوه لویه قبیله ده د دوی په منځ کې دا کلا ودانه کړي، ځکه یوسفزي یوه لویه قبیله ده ددوی په منځ کې داکلا نشي ټینګیدالای ، دکارپای به خرابه وي د دوی لپاره دلته یوازې دنوښار تانه کافي ده ، محبت خان دخوشحال خان دغه نظرومانه ، اوپاچا ته یې غوښتنلیک واستوه چې دکلا دودانولو نیت پریږدي ، خولدې څخه پټ اومخکې شمشیرخان ترین پاچا ته لیک واستوه چې ددفاع لپاره ددغې کلا جوړول ډیرضروري دي .

پاچا دشمشیرخان خبره ومنله ، اومحبت خان ته یې امروکړ چې کابل ته ولاړ شي ، اودکلا په جوړولو شروع وکړي ، په (۱۰۸۰) هـ دپاچا په حکم کلا سرته ورسیدله ، خوشحال بابا بیا ددغې کلا جوړیدو اودیوسفزیو څخه ملاتړ یاوړد نظم په دوه بیتونو کې داسې کوي .

لـنګرکوټ مغلوساز کړ   زه په ننګ بیا دافغان شوم
که یوسف وو که مندړ وو   زه د دواړو نګهبان شـوم

دایمل خان شورش : یوځل پښتانه مشران دمحمدامین خان د صوبه دارۍ په دوران کې د ده لیدو ته راغلي وو، په دغه وخت کې دمحمد امین خان سره دکنړ فوجدار حسین بیک هم حاضرؤ ، محمد امین دشراب، په څښلو بوخت ؤ ، دنشې په حالت کې ورته فوجدار یادونه وکړه چې دنواب سپې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلام ته راغلي دي ، ټول راغلي پښتانه د صوبه دار له رويې اودفوجدار له دغې خبرې څخه سـخت خوابدي شـول په دغه وخت کې يوه بله پيښـه هم رامنځ ته شـوه ، چې هغه ديوې پراچکۍ پيغلې بې عزتي وه ، تللې وه ، سپاهيانو دغه نجلۍ بې عزته ، دغه پيغله دفوځي پوستې شاوخواته دځه پلورلو اوپيرودلو لپاره تللې وه ، سـپاهيـانو دغـه نجلۍ بې عزتـه کړه ،ساپوددغې نجلې دبدل اخيسـتلو په خاطردسـپاهيانو سـره کړه ، سـاپو ددغې نجلې دبدل اخيسـتلو په خاطر دسـپاهيانو سـره جګړه پيل کړه ، په جنګ کې سپاهيان مړه اوساپيان وتښتيدل ، حسين بيګ له ساپيو څخه وغوښتل چې قاتلان ده ته وسپاري ، خود ساپومشرانو په غوځ ځواب ورته وويل چې ستاسـو سـپاهيانوکوم کارکړی همدا يې سزاده ، حسـين بيګ غوصه شو ، دفوځي چوکۍ خواوشا نورپښتانه يې ارټول کړل اوپرساپويې لښـکرکشي وکړه ، کله چې پښـتانه راټول ، نودلښـکرکشۍ پوښـتنه يې يوبل څخه وکړه ، داصـلي پېښـې څخه خبر شـول ، نوسـاپوته يې ځواب واستوه چې تاسو ښه کارکړی، مونږه ستاسي دښمنان نه يو .

کله چې لښـکرسـره تاسـې مخامخ شـوی ، مونږ دماتې په بهانه بيلېږو ،سـتاسـې چې څه زړه غواړي له مغلو سـره يې وکړئ ، پښـتنو همداسـې وکړل مغلو دمقابلې تاب رانه وړ اوپه پېښـه بريالي شول ، زيات لښـکريان مړشول ، له ماتي څخه ورسته حسين بيګ پښتانه مشران ځانته راوبلل ، پښـتانه مشـران چې دحسـين بيګ ډيرې ته راورسيدل ، ناڅاپه اوازه شوه چې ټول مشـران يې ونيول ، پښـتنو سـم دسـتي ديره محاصـره کړه چې پدېکارسره دپښتنواومغلو ترمنځ بې اعتباري نوره هم زياته شوه ،مشران خپلو کورونو ته ستانه شول ، خوله ځانونو سره يې مشوره وکړه چې نورپه مغلو اعتبارنشـته ،بايد چې خپل کورونه خوندي وسـاتو ، پدغه شـپو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد امین خان په پیښور کې ؤ ، حسین بیګ نورهم وارخطا شو، اوتولې پېښې یې لیکلې محمد امین خان ته ولیږلې .

۱ . دخیبر ستره پېښه : دغه پېښه ډیره لویه وه ،خوشحال بابا هم ورته په خپله یوه قصیده کې دساې اشاره کړې ده .

دخیبر دره یې سره کړله په وینو　　　پــــه کړپه یې هم راوان کړ دندو کار

اول جنګ دلوړې شــادتاتــرو ؤ　　　چې څلویښت زره مغل شول تارپه تار

ددغې سترې پېښې اصلي موضوع دارنګه وه : په هغه وخت کې صوبه درا داوړي موسم په کابل اوډژمي موسم په پیښور کې تیراوه ، په دغه وخت چې تاریخ پوهان دغه کال (۱۰۸۲ هـ ق) بولي ، محمد امین خان دیخنۍ موسم په پیښــور کې تیر کړی ؤ . اودکابل په لوریې کوچ کاوه چې دحســین بیګ خط ورته راورسید ، کله چې صوبه دار ماتي څخه خبر شو نوسخت په غصه شو صوبه دار خپل فوج سره دکابل په لورراوان شو چې ورسره دسیمې یوشــمیر ســرداران ، اورکزي ،اپریدي اوځیني نورافغانان ســرداران لکه خوشحال خان خان اوارباب مستجاب مومند هم شامل وو .

محمد امین په جمرود کې له افغان مشرانو سره مشوره وکړه ،خو خوشحال خان ترینه وغوښتل چې له افغانانو سره جنګ اوسخته رویه بایدونه شي ، ځکه چې دوی دحکومت دمقابلې نه دي ، محمد امین خان دپښــتنو ســره خوشــحال خان دهمدردۍ نه پوه شــو ، نویې ورته وویل ((یوســړي خلک لیدل چې ماروهي اوپه کانو یې ولي ، دې سړي ماریې جیګ کړاو په توبره کې یې ځاې ورکړ اوله خلکو یې وســاته ،خوهمدې مارچې وخت پیدا کړ خپل محسن یې وچیچه)) دمحمد امین خان دا اشاره خوشحال خان ته وه ، ځکه خوشــحال خان ســره ده دقید دوران کې څه کړي وو ،خوخوشــحال خان چې داپیغورواورید نوپوه شــواوځواب یې ورکړ که دنواب داخیال وي نوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولوڅخه لومړی زه ځم .شـاهي لښـکرپرمختګ وکړ، کله چې افغانانو ته دصوبه داراراده څرګنده شوه نودمقابلې لپاره يې تياری شروع کړ اودخپلو لښکروسره خيبر ته روان شو ل .دمغلو لښکرپدغه وخت کې څلويښت زره سپاره اودوه سوه زره پياده وو خوخوشحال خان دحکومت ځواک څلويښت زره ليکلي دی.

صـوبه دارمسـتجاب خان له ځينو نورو بارسـوخه کسـانو سـره مخالفو افغـانـانو تهواسـتول . او ورتـه يې وويـل چې دپوځ لپـاره لاره خوشـې کړي،خوجرګه ونه منل شو اوبيرته ناکامه راغله .

محمد امين غوښـتل چې دتوري په زوردلاړې خوشـې کولو اودافغانانو دشـړلو لپاره دخپل پوځ سـره پرمختګ وکړي خوکله چې دغه لښـکرلنډي خانې (غريب خانې) ته ورسيدل نود افغانانو لښکرچې ،مومند ،شينواري اواپريدي پکې وو ، دايمل خان ترقومندې لاندې هررنګه مقابل ته تياروو .

شـاهي پوځ دښـې اوکين پوځ باندې دتيږو باران جوړکړ، دتيږو باران ډيرخطرناک تمام شـو اوشـاهي پوځ يې وارخطا کړ،سـرې پيلان ، اواسـونه يوپه بل ولويدل هندوستاني افغان ؤ ، دخپلو زياتو ملګرو سره ووژل شو.

نورپاتې ټول سپاهيان په شاشول ، دغې ماتې دافغانانو حوصلې نورې هم لوړ ې کړې .ملې پوځ بيا ځان تيارکړ اوپه مقابله يې پيل وکړ،لويه ورځ جګړه وشـوه ،په شـاهي پوځ کې چې کوم افغانان شـامل وو. هغوی دجنګ څخه ډډه کوله ،خويوازې خوشحال خان اود ددې سړيو دمغلو په طرفدارۍ ډيرزياريوسـت ،خوبې ګټې ،خوپه اخرکې ملي فوج دډيرزيان اوتباهۍ څخه ورو‌سـته دمقابلې تاب رانه وړو . او ورو ورو يې په تيښـته پيل وکړ ،خو محمدامين خان دخپل غيرت اوغرور سره سم نه غوښتل چې دجنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

میدان څخه دې ژوندې وتښتي ، خونوکرانویې په ډېرزور اوز یارسره دجنګ له میدان څخه ویوست .

مات لښکرګډوډ په بیلابیلو لارو روان شو، خوپه پاتي لښکرپه تاتره کې افغانانو بیا تباه کنه اوسخته حمله وکړه فوج یې تارومارکړ. په جګړه کې دټول پوځ څخه ډیرلږخلک بچ پاتي شول . په زرګونو مړه اونور بندیان شو لدمغلو توله خزانه اومالونه دافغانانو لاسته راغلل .

دمحمدامین خان دکورنۍ ځینې غړي لکه یوه وړه لور، خور، مورا وځینې نورې ښځې افغانانو اسیرې کړې وې ،خومیرمن ،زوی اودخورمیره یې مړشو.

خوشحال خان اومستجاب مومند دپاتې پوځ سره دتاترې له لارې مخ په پیښوررروان شو ل،مستجاب مومند ،خوشحال اوزامن یې کوم چې له ده سره په جنګ کې موجود وو په دیرسختۍ سره پیښورته ورسیدل کله چې دوی ورسیدل نوخوشحال خان مستجاب مومند دمشورې لپاره ځانته راوغوښت خوهغه رانه غی.

که څه هم مونږه مخکې ولوستل چې خوشحال خان دمغلو سره زیات ضدیت سره هم پدې پیښه کې دمغلو پلوی ؤ سره له دې چې محمدامین دی دجنګ کولو څخه منع کړی ؤ ، خو خوهغه ورته پیغورورکاوه اوخپل احسانونه یې ورته یادول . خان ورسره دخپلې مشخصې دوستۍ له مخې ودرید ،یوافغان مشرورسره دورنګي ونه کړه ، ښه زړه دخلاصه جنګیده خوبې فایدې مغلې فوځ دډیرزیان سره مات شو.

د خوشحال خان ځینو سیموته ورتګ اوجرګې:

دخان په کورنۍ کې دبهرنیو لاسوهنو له امله مخالفتونه رامنځته شول دکشرزوی بهرام خان سره یې ځینې جنګونه هم وکړل ، له دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخالفتونو اوجنګونوڅخه خان تنګ شو اوځینو سیمو ته یې دورتګ اراده وکړه ، دغه جرګې اوسفرونه خوشحال خان دلښکر دراټولولو لپاره کاوه ، دلته دمغلوڅخه زیات په تنګ شو ، اونوریې نشول کولای چې دغه مخالفتونه اوشکنجې وزغمي هماغه ؤ چې په لومړي قدم کې یې له اپریدو سره جرګه وکړه .

داپریدو سره جرګه : همدغه وخت خوشحال خان ته دشاه بیګ له خوانه خطونه راورسیدل اوترینه غوښتل شوي وو چې په کوهاټ باندې برید کې ورسره مرسته وکړي.

خوشحال خان هم دریا خان ته لیک واستوه دریا خان خپل ورور تاتارخان اوځیني اپریدي خوشحال خان ته واستول ،خان ورته په راجګړکې میلمستیا وکړه اوله میلمنو سره یې جرګه وکړه ،په پای کې ټولو پرکوهاټ باندې دحملې فیصله وکړه . داجرګه په (۱۰۸۴) هـ ق کال شوې وه ، خان لښکر تیارکړ اوپرکوهاټ دحملې لپاره آدم خیلو اپریدو سیمې ته ترکندیالۍ پورې ورغی . دا وخت ملک لعل بیګ ، سعید خان اوملک خواص خان کوهاټي خوشحال ته راغلل .

اوورته یې وویل چې دافغاني ننګ خاطر وکړئ هغه مغل چې زمونږ ځای کې پراته دي هغه وباسئ ، خوشحال خان دکندیالۍ نه شابیګ ته سواره ولیږل او ورته ځواب یې ولیږه چې ستا مدعیان راغلي دي ته هم دلته راشه څنګه چې ستا خوښه وي هغې به وکړو ، شپه تیره شوه خوشابیګ رانغی دوهمه شپه هم تیره شوه وروسته خوشحال خان یوخط اویوځو سپاره نورهم ورواستول ، مګر هغه بیا هم رانه غی اوخوشحال خان ته یې یوخط راولیږه چې پکې لیکلي یې وو لعل بیک اودانور ووژنه اوته په خپله کوهاټ ته راشه دکلا په نیولو کې درسره زه مرسته کوم خوشحال

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د غه لیک داپریدو دټولي جرګي په مخ کي ولوســـت ، ټولي جرګي داخبره بده ومنله ،اوټول اختياريي خوشــحال خان ته ورکړ خوشــحال خان لعل بیک اوســعید خان رخصــت کړل دشــابیک خط يې هم دوی ته ورکړ اوډيرپه خوشحاله ترینه ولاړل .

۲. په نوښــاربرید : ددې حملې یادونه هم لوی خان په خپله یوه قصیده کې داسې کړیده .

بیا له پسه دنوښاردکوټ جنګ ؤ
چې مې وکیښ ترمغلوخپل خمار

غواړم چې ددې جګړې په موضوع باندې رڼا واچوم خوشحال خان له اپریدو ســره بله جرګه وکړه پدې جرګه کې په نوښــارباندې دحملې فیصــله وشــوه ، تاتارخان ددخوشــحال خان دکورڅخه دستنېدو سره سم داپریدو لښــکر تیــارکړو همــدارنګــه خوشـــحــال خــان هم دترې اوبولاقو خټکو لښکرراغونډ کړ اودخوړې خواته يې خوځاوه ، اوله هغې ځای څخه قرمزۍ ته اوبیا ډاګ اسماعلیل خیلو ته راغی .

په همدې وخت کې داپریدو لښکر هم راورسید اودواړه لښکرې سره یوځای شــولې ، دواړو لښــکرو شــمیره شپږ اوه زره ته رســیده ،دمشــورې څخه وروســته يې د ډاک اسماعیل خیلو څخه جبې ته وخوځیده ، اوله هغه ځایه جلوزوته راغلل ،لس ســواره يې دملک ســلیمان ترقومندانۍ لاندې ورکړل اودجلوزو په کورونو یې اورولګاوه .

بیا پیریانۍ ته ورســـیده .پیریانی يې هم وســـوځاوه اوله هغه ځایه دنوښــارخواته وخوځیدل .په رڼا ورځ دنوښــارکلا ته نژدې شــول ، خوشــحال خان دټوپکو ګولۍ په خپل لښــکروویشــلې ،اپریدي دجنوب ختیځ له لارې اوخټکو دشمال لویدیځ له لارې پرکلا حمله وکړه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کلا کې دننه نږدې درې زره مغل اوافغانان موجود وو ، لومړی ختټک اوبیا اپریدي کلا ته ورننوتل د دواړو لوریو ترمنځ ســخته جګړه وشــوه ، جنګ لا روان ؤ چې اپریدو دغنیمت مالونه اوړوته کړل ،اودکلا څخه دباندې ووتل .

ختټک یوازې پاتې شول اودوی دکلا خلکو په شا وتمبول ،خوشحال خان چې داحالت ولیده خپله دکلا د دروازې خواته روان شو، په دغه وخت کې یې دوه زامن عبدالقادرخان او عابدخان هم ورسره وو .

د ښمن ددروازې د سرڅخه ډبرې اوغشي ویشتل ،خوختټکو ځوانانو دروازه ماته کړه.

اودننه ورداخل شــول ، زیاته مرګ ژوبله وشــوه دغنیمت مالونه یې ترلاســه کړل ،خوشــحال خان دکلا افغانان وبښــل ،ځان غوښــتل چې په نوښار کې پاتې شي، په مازدیګردکوچ نغاره ووهل شو.

ځکه چې اپریدو په کلا کې یوڅوافغانانې نیولې وې ، اوله ځان سره یې بیولې وې ، دهماغو ښځو دخلاصون پسې خوشحال خان هم وخوځید ، خوشحال خان وایي چې زما په زړه کې دهغوښځو احترام ؤ ،ټول اسیران یې خوشې کړل اوخپله بیرته راجګړته لاړ، ځکه چې خپله کورنۍ یې هــلته و.

۳ .د دوابې جنګ :

که څه هم خوشــحال بابا دغه جګړه په خپله قصیــده کې دویم جنګ ښــودلی، خوپــه زیــاتواثرونو کې یې لیکوال دنوښـــاردجګړې پــه ســې ذکرکوي،داځکــه چې ددې جنګ پــه هکلــه پوره مــالومــات نــه شــتــه خو خوشحال بابا ورته په خپله یوه قصیده کې داسې اشاره کړیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جنګ میرحسیني په دوابه کې
چې یې وتکېده سره لکـــــــه دمار

دنوربنـــارترجګړې څخه وروســـته دافغانانو دوهم لوی بری د دواوابې په سیمه کې دمغل پوځ ته ماته وه ، ددې جنګ په باره کې نورداسې معلومات نشته چې دلته یې راوړو.
دکړپې جګړه : همدارنګه دخوشـــحال بابا دیوې قصـــیدې له مخې دغه جنګ څلورم بنـودل شـوی دی، چې خپله لوی خان په خپله یوه قصـیده کې داپېښه داسې راخیستې ده .
بیا له پسه جسونت سنګهـ شجاعت خان ؤ

چې ایمل یې په ګنداب ویوست دمار

دلته به دپېښې په موضوع باندې یوڅه رڼا واچو .

کله چې شـجاعت خان پېښـور ته راورسـید دیوڅو روځو پاتې کیدو وروسته دکابل په لوروخوځیده ،لښکرد(۱۰۸۴) هـ ق د ذوالقعده پر(۱۸) دکړپې له غښې تیریده ، چې ایمل خان په شاهي لښکرباندې حمله وکړه د دواړو خواوو ترمنځ سخته مقابله شروع شوه افغانانوپه شاهي لښکرګولۍ اوډبرې واورولې اودشـــاهي پوځ دســـاز اوســـامان ســـره یې مقابله کوله خودافغانانو دلښـکردمقابلې تاب یې ونه شـو کړای ، اودراتلونکې شـپې لپاره پاتې لښکر په شا ولاړ له هرې خوا پرې افغانانو حملې وکړې جسونت سنګهـــ چې داحالت ولید نو(۵۰۰) سـواره یې له توپونوسره مرسـتې ته راولیږل . لدې څخه (۲۰۰) پاتې شول هغه هم له پاتې مغلي پوځ اوجوسنت سنګهـ سره وتښتیدل . اونورزیات پوځ له شجاعت خان سره پدې جګړه کې ووژل شول . لوی بری ایمل مومند ترلاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. **دکوهاټ ناکام برید** : ددې برید په هکله خوشحال خان په خپلو اشعاروکې څه ندي ویلي خوزه یې دلته راوړل ضروربولم. کله چې خوشحال خان احمدخان ته داپریدو دلښکرد تیارۍ لپاره وویل نودخوشحال خان او دریاخان ترمنځ دکوهاټ دبرید په هکله خطونه تیر اوبیر شوي وو .

دوی دواړو منلې وه چې دلوی اختر په ورځوکې به دکوهاټ په کلا برید کوو.

خودریاخان مخکې د مخکې نه داپریدو لښکر تیاراو دټاکل شوې نیټې څخه څوورځې دمخ یې دکوهاټ په کلا برید وکړ، شیرمحمد خان بنګښ دمغلی حکومت په پلوي سخته مقابله وکړه اواپریدي یې مات کړل ، د دریاخان د ورور تاتارخان په شمول لږ اوډیر (۱۰۰) کسان ووژل شول ، مغلو شیرمحمدخان ډیرونازاوه ، ډیر انعامونه یې ورته ورکړه .

خوشحال خان په دغه وخت کې په چوتره کې دلښکرو په تیارۍ بوخت وو چې د دریاخان دناکام برید څخه خبرشو خو ده نه منله ، وروسته بیا ورته معلومه شوه دد ریاخان لخوا نه ورته خطونه راغلل او ورته یې لیکلي وو.

چې خپله راشه ده دخپل ملګري په خاطر یوڅه سپاره ور ولیږل دغو سورو دبنګښو یوڅوکلي وسوځول له دي څخه وروسته خان کوښښ کاوه چې دختکو او اپریدیو لښکر راغونډ کړي اوپرکوهات حمله وکړي .

خودمخالیفنو دلاس وهنو له امله د خان خپلې قبیلې هم پدې برخه کې دمرستې څخه ډډه وکړه ، او داپریدو لښکرهم خورشو اودکوهاټ حمله هم پاتې شوه ، خوخوشحال خان دافکرکاوه چې دریاخان ته په زړه کې څه رخه پیداشوې ده ، او اراده یې وکړه چې دایمل خان اوخوشحال خان په شان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بري ترلاسه کړي، په همدې اساس يې د خوشحال خان لښکرو ته انتظار ونکړ ، اوبريد يې وکړ چې نتيجه يې ناکامه شوه .

۵ .دخاپښ جنګ : که څه هم دغه پيښه دخوشحال بابا په اشعاروکې شپړمه ياده شوې ده خان په قصيده کې ددې پېښې په اړه داسې ويلي دي.

شپږم جنګ مکرم خان شمشرخان دواړه

چې ايمل کړل په خاپښ کې تارپه تار

اړينه بولم چې په اصلي موضوع باندې يوڅه رڼا واچوم د(۱۰۸۲) هـــ ق کال په ربيع الثاني کې يې مکرم خان ،ميرمحمداسحاق ، شمشيرخان اوميرمحمد يعقوب له لوی پوځ سره د خاپښ دکوتل له لارې پر افغانانو دبريد لپاره وليږل ، مکرم خان دکړپې له لارې خاپښ ته مخه وکړه په خاپښ کې ايمل خان اودرياخان له مکرم خان او شمشيرخان سره مخامخ سره مخامخ شول اوددواړو خواوو ترمنځ جنګ وشو، مغلوماته وخوړه شميرخان د درياخان له لاسه ووژل شو اومکرم خان باجوړته وتښتيده ډيرشاهي پوځ له منځه لاړ په پاتې لښکرلاره کې افغانانوحمله وکړه اوډيره برخه يې تباه شوه ، له ځاني زيان سره مغلوته سترمالي زيانونه هم ورسيدل اوافغانانو زيات غنيمت لاسته راوړ .

۶ .د ګنبت جګړه : ددې جنګونو په اړه داسې ندي ويل شوي چې څوومه پيښه ده ،خوشحال خان ددې جنګ په باب يوه اوږده قطعه ليکلې ده دخپل زوی عابدخان زياته ستاينه يې کړې ، چې يويوڅو بيتونه يې دلته راوړم .

چې په توره يې شيرخان پريوست له اسه

په ميدان دعابدخان پهلواني وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې سرداردبنګښ پریوت خټک مات شه

پـه داهسې رنګ یې چارې حیراني وه

لاس په لاس یې انتقام دبابا واخیست

پـه داکارباندې سزا ثنا خواني وه

ښه ځوانان چې ګنبت په میدان ومړل

دهرځوان په زړه کې ننګه افغاني وه

پیښــه څه داسـې وه : شـیرمحمد بنګښ دمغلي حکومت وفادراه سـړي ؤ ، دهمدې په وجه دبنګښو ټوله قبیله دمغلو خوا ته ولاړه وه خو خوشحال خان غوښــتل چې پـه دغـه سـیمـه کې دمغلو اقتـداراوعزمت وغورځوي ، اودحامیانو قوت پدې سیمه کې کم کړي ، کله چې خوشحال خان دصوات څخه بیرته راوګرځیده لږې ورځې وروســته یې له شـیرمحمد خان سـره دجنګ په نیت لښکرتیارکړ اوله کنډیالۍ څخه تیرشو، اودکوهاټ سیمې ته ورننوت ، دې وخت کې دشیرمحمدخان سره هم څه خټک ملګري وو . نوځکه دی دخټکو په اعتماد مخکې ولاړ اوپه ګنبت چې دټېرې په سـیمه کې موقعیت لري د دواړو ترمنځ سـخته جګړه شـروع شـوه . په جنګ کې (۱۴۰) تنه ومړل ،خوشحال خان اوزوی یې زخمیان شول ،دخوشحال خان بل زوی عابد خان هم دې جنګ کې موجودؤ ،ده په میدان کې سـم دسـتې اوزخمي یې کړ ، ددې پېښې تاریخ (۱۰۸۴) هـ ق کال دذوالحجې په نهمه ښودل شوی دی .

خوشحال خان خټک د مغلو په بند کې:

په (۱۳۷۴هـــ) کال کې امیر خوافي چې خلکو په سـید امیر خان مخاطب کـاوه د کابل صوبه دار وه ده له اورنګزیب (ابو المظفر محی الـدین محمد اورنګزیـــب) سره وکتل د هغه له غوږه یې دا خبره تېره کړه چې تـــر څـــو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکو ځینې خاوندان نیول شوي نه وي تر هغې د رهدارۍ د باج د ممانعت احکام نافذېدای نشي د دې غشي نښه په اصل کې خوشحال خان ختک وه اورنګزیب پر تخت د دویم ځل ناستې سره سم (روژه ۱۰۷۰ - ۱۰۶۹ هـ) د غلې او د ځینو نورو جنسونو د ټکس د معافۍ حکم کړی وه.

له دې حکم سره سم عامو وګړو ته ډېره ګټه ورسېده او په سر کاري بودیجه کې د ۲۵ لکو روپو کمې راغلی وه د دې حکم اثر په ځرګند ډول ځمکه لرونکو (خانانو) او جاګیردارانو په ګټو هم پرېوته مګر د دې خبرې هېڅ ډول شهادت نشته چې د دې حکم تر جاري کېدو وروسته خوشحال خان ختک د څه ډول سرغړونې یا نافرمانۍ ځرګندونه کړې وي بلکې هغه هم همغسې د حکومت منونکی او وفادار وه او د حکومت له مخالفانو سره به یې جنګونه کول سمه خبره دا وه چې دا چل سید امیر خوافي د خپل مرستیال میرزا عبدالرحیم چې په پېښور کې وه او د خوشحال خان په منځ کې د خفګان او د خوشحال خان ترونو بهادر خان او فیروز خان سره د سازش په سبب جوړ کړی وه میرزا عبدالرحیم سید امیر خان خوافي ته ویلي وو چې تر څو پورې ته یو څو لوی لوی سرې بندیان نه کړې تر هغې ستا د صوبه دارۍ نقش نشي کېناستی او د خوشحال خان ترونو ور سره پنځوس زره روپۍ کړې وې سید امیر خان بادشاه ته ګونګه او مجمله وینا کړې وه نه یې ورته د چا خاص سړي نوم اخیستی وه او نه یې د چا د نیولو اجازت اخیستی وه خو ورته یې ووې چې د لارې د ټکس د منع کېدو د احکامو د پلي کولو لپاره د زور زیاتي د ځرګندولو ضرورت دی کله چې بادشاه ورته د دې اجازه وکړه نو پېښور ته راغی او خوشحال خان یې د سلا مشورې لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور تـه راوغوښـت د (۱۳۷۴هـــ) کال د څلورمې خور په وسط چې د جمعې ورځ وه خوشحال خـان پېښور تـه راغـی دربار ته يې ځواب ولېږه چې زه راغلم ځواب راغی چې سبا دربار ته ځان حاضر کــړه درې ورځې تېرې شوې خو دربار ونه شو په پای کې د صوبه دار سکرتر د ګجرات شيخ خوشحال خان ختېك ته ځـواب وکـړ چـې ماتـه د مـشورې لپـاره راشـه کلـه چې خوشـحال خـان ورغـی هغـه يـې ونيـوه او پنځـه منـۍ بېـړۍ يـې ور پـه پښو کړ ې د خوشـحال ترونـو لـه صـوبه دار نـه خلعتونـه واخيـستل ، ختـېك د دوی وژلـو تــه جــوړ شول خوشحال خان منع کړل د خوشحال په نيولو کې چې کومـو کسانو برخـه لرلـه د هغوی ذکر دی په خپلو نظمونو کې ځای پر ځای کوي خوشحال خان دوې مياشتې په پېښور کې وساتل شو کله چـــې يـــې د صـــوبه دار د پنځوسو زرو پيسو غوښتنه رد کړه نو د هندوستان په لور روان شو د (۱۳۷۴هـــ) کال د روژې په (۱۵مه) يا (۱۲مه) هندوستان ته ورســول شـــو ، هلته د نوموړي ورورو ميرباز خان تربور يې باقي خان او زوی يـــې ســـعادت خان مخکې تر ده رسېدلای وه او له محمد امـــين خــان ميــر بخــشي چــې د اورنګزيــب خاص نژدې کس او لوی منصبدار و سره ليدلي وو محمـد امـين خـان او د خوشـحال خـان د زړور افسر اصالت خان ورار ه يعنـې سيد ميران المخاطب په مير خان د خپل خان زوی د خوشحال خان د خلاصـې ډېـر کوښـښ وکـړ خـو خوشـحال خـان خوشـی نـه شـو نـو ميــر بــاز خــان بــاقي خــان او سعادت خان بېرته هېواد ته راستانه شول، خوشحال خان د قيد تقريباً دوه نـيم کالـه په دهلي او د جيپور پـه رياسـت کـې د رنتهـبور پـه کـوټ کـې تېـر کـړل د ذيعقـدې پـه پنځـمه د رنتهـبور لـه کـوټ نـه راوستل شو او بيا اګـرې تـــه يـــووړل شـــو او هلتـــه لـــه بنـــد ه خوشـی کـړل شـو خـو پـه دې شـرط چـې هېـواد تـه بـه نـه ځـي او همدلتـه نظر بند

(c) ketabton.com: The Digital Library

وساتل شو خوشحال خان ختټك د قيد او بند پر وخت په نظم او نثر کې ډېر څه ليکلي دي چې تر ټولو ارزښتمن اثر يې (دستار نامه) ده چې د لومړي ځل لپاره پکې د ساده نثر د ليکلو هڅه او دودونه شوې ده ، آخر هم د هرې شپې پاى وې دى هم پر (۱۰۷۹ هـ) كال له مهابت خان چې د كابل صوبه دار مقرر شوى وه سره يو ځاى خپل هېواد ته راغى.

۷ . د ډوډې جنګ : داجنګ دخان داشعارو اونورو خصوصياتو څخه اخري ښكاري . لوى خان پخپله يوه (۷۲) بتيزه قصيده کې ددې جنګ يادونه کړې چې زه يې دلته يوڅوبيتونه راوړم .

د ګـــــنـــبـــــت غصه مې ووته له دله
خداى (ج) چې راكړ په ډوډه دفتحې كام
چې په مخ يې فتحه درومي عابدخان دى
پـــــه هر ځاى دخپل بابا كا تازه نام
د قـــــــــصيدې په پاى کې يې هم ددې جنګ په بارهکې دساپويلي دي
.
ددې جنګ ناري به درومي په ملكونـــــه
پـــــــرې خوښيږي به همه پښتون په نام
چې ددې صوبې اواز وشي په هند كـــــې
بيا بــــه غږ شي دبادشاه په خاص اوعام
چې په نام پښتون غوځيږي دى خوښيږى
اورنګ زيـــــب هسې بادشاه دى داسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصـــيده ډيره اوږده ده ، دهمدې ځوبيتونو په راوړلو بســـنه کوم ، راځو دپېښې اصلي موضوع ته چې دجنګ عامل څه اوخوشحال يې ولې دومره ستاينه کړې ده .

دګنبت دماتې څخه وروســته ختکو په بنګښـو باندې ځوځلې حملې وکړې خوپوره غچ يې وانه خيسته په (۱۰۹۱) هـــ ق کال خوشحال خان دشپږ اوه زره ختکو يولوی لښکرتيارکړ، اودبنګښو په سيمه يې حمله وکړه په جنګ کې ديوې ډلې قومنده دخان دلمسي افضل خان سره وه ، چې دښاري پورله لارې يې دبنګښـو په ســيمه کې پرمختګ وکړ،دبنګښـو په ځينو کليو يې چوراوتالان ګډ کړ، ډيرافراد مړه اواســران شــول ، څه چې ترينه بچ شـــول هغوی دډوډې په کلاکې پناه واخيســـته ،خودکلابندۍ څخه تنګ شـــول اوپناه يې شـروع کړل ، په زورکلاته داخل شـول (۱۲۰) تنه ووژل شـول او پاتې افرادو ته پناه ورکړل شـوه ،اســران يې ازاد کړل اوختکو ډيرغنيمت مالونه لاسته راوړل .پدې جنګ کې خان دوه زامن عابد خان اوصدرخان هم برخه درلوده چې خان يې هم په پورته قصيده کې ستاينه کړې وه .

دخوشحال خان اواشرف خان خوابدي اودنهضت خوريد ل:

د ډوډې ترجنګ وروســـته دخوشـــحال خان اواشـــرف خان ترمنځ يو څه بدګماني رامنځته شـــوه هغه دا چې خوشـــحال خان دخپلو يوځوتنو زامنو ســـره دصــــلاح اومشــــورې دترې اوبولاقو ســـيمې ته لاړل پدې کارکې يې داشرف خان سره صلاح اومشوره نه وه کړې نواشرف خان دخپل پلا څخه بدګمانه شوی ؤ .

خودغه بدګماني بيا دډوډې ترجګړې وروســـته تردې جده ورســـيده چې دزوی اوپلار ترمنځ حالت پوځي حرکتونه ته ورســـيد خواشـــرف خان خپله دپلارمخې ته رانه غی اوخوشـــحال داشـرف لښـکرپه لاچر کې محاصـره کړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان افضل خان ته وویل چې هغه دې خوشې کړې اویادی دخوشحال خان پ کلا باندې برید وکړ اوکلا یې ورانه کړه داشـــرف خان خلکو هم په ځینو کلیو تالان ګډ کړ اودتنهایې په جوړولوکې بریالي شول .
ځایې خلکو سره یې صـلاح اومشـوره وکړه اوخوشـحال خان خواته دجرګې لپاره ورغلل ،او ورته یې وویل چې تاســې خوپه خپلوکې ســره پلاراوزوی یاست ،ستاسې دبې اتفاقۍ څخه مومنږه برباديږو،تاسې چې څه غواړئ په نظام پورکې یې سره وکړئ ، دلته مونږ ترپښنو لاندې کوئ .
خوشحال دخلکو دغوښتنو سره سم نظام پورته ولاړ خوڅه موده وروسته بیا اشـرف خان غوښـتل چې پلار ویني خوخوشـحال خا دخپګان وجه افضـل خان دنیکه خبره پلارته وکړه اشرف خان دخپل پلاردلیدوڅخه پرته دښادي پورخواته ولاړ ، ترهغې وروسـته لوی خان یوپټکی اوغوښت اوافضـل خان ته یې په ســرکړاوورته یې وویل چې ســتا پلارماندی ســردارکړی ، هغه په ســرټکولی همدرانګه یې داشـرف خان څخه هم ډیرفریادونه کړي .خودخان قصاید ولولو نومعلومیږي چې دا شرف خان څخه یې هم ډیرفریادونه کړي .خوبهرام خان چې دتاریخ مرصـع په کرښـوکې څومره دپلارپه ضـدښـودل شوی تراوسه پورې دهغوکرښو مطابق په تاریخونوکې راځي .
خو اشـرف خان نه یې هم ډیرسـرټکولی،په همدې ورځوکې امیرخان صـوبه دارله اشـرف خان څخه خوابدی شـو ددې خپګان دوه درې مسـئلې ښـودل شوي .یوداچې اشرف خان خیبښ ازاد ګګیاښي له امیرخان نه سرکشي وکړه اوبله داچې اشرف خان دامیرخان سوبه دارسره کابل ته ولاړنشو .
نو په همدې اســاس صــوبه درا له پاچا نه داشــرف خان دنیولو اجازت واخیست خودزیاتو چالونو څخه وروسـته یې دسیدبهولاچې داشرف خان اشناؤ په لاس ونیو اوبندي یې کړ، لدې څخه وروسته خوشحال خان مشري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرام خان ته پدې شرط وسپارله چې اشرف خان دبندي کيدو علت پيدا او هغه راخوشي کړي ،بهرام خان که څه هم په ظاهره دپلارسره ښه ؤ خوپه پټه يې دپلارسره ګوندي کوله .زيات وخت وشو خوده داشرف خان دبند پته ونه لګوله .پلاريې راوغوښت اودخلکو په مشوره يې ترينه مشري واخيسته خو افضل خان چې په دغه وخت کې عمر دسرداری اومشری نه ؤ خپل نيکه ته وويل چې زه اوس دسرداری نه يم څه چې ماکړي هغه مې دخپل پلاردخوشې کولوپه خاطر کړي دي زه غواړم چې ستاسې ترسيوري لاندې وروزل شم اوتاسو ته ګاولې پرمخ کيږدم تاسې ته داوداسه اوبه راوړم .

ما ته دبهرام خان څخه دمشری ترلاسه کول سان دي ،خوزه اوس جوړنه يم د (۱۰۹۵) هــــ ق کال دخوشحال خان حالت ديواوږد نظم څخه داسې معلومولی شو چې دستونزو اومشکلاتو څخه ډک ؤ، سخت پريشانه ؤ لکه چې په خپله نظم کې وايي :
ديوې سترې قبيلې مشريم اوزما حال داسې دی بيا مې هم همت نه دي بايللی او وايي چې په دغه حالت کې هم ددښمن په فکرکې يم زما تربيرغ لاندې به په زرګونو تنه ځوانان راټول شي اوپه پنجاب به بريدوکړو.
خومونږ بيا افضل خان په (۱۰۹۲) هـ ق کال درااجا رام سنګهـ دخلکوسره په جګړه کې وينو .
په همدغه ډول اميرخان صوبه دارله پښتنو پرخلاف دجنګ په ډګر کې و ډيربريالیتوبونه ترلاسه کړل اوده ويل چې دجنګ دوسلې داستعمال څخه کارنه کيږي سياست بايد دوسلې پواسطه ونه چلوو . هماغه ؤ چې پيسې اونور ارجذبوونکي مالونه يې پښتنو ته وردلی کول .پښتانه يې سره په خپلوکې واچول ،حال داچې بيا به پښتانه دجنګ دمشورې داخيستلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره امیرخان ته راتلل خوپدغه وخت کې دایمل خان قوت زیات شو اوامیرخان صوبه دارفوج نشول کولای چې ایمل خان ته ماتې ورکړي، خوهغه دعبدالله خان خویشکي سره مشوره وکړه اودخپل زوړ سیاست په واسطه یې پښتانه داسې خواره واره کړل چې بیا په اسانۍ سره راغونډنه شول هغه قبایلي مشرانو ته داسې لیکونه واستول چې مونږه دپخواراهیسې پدې انتظاروو چې ستاسې واکمنې ټینګه شي ، الحمدالله زمونږه هیله ترسره شوه .خوزه ستاسې پاچا دپاچاهۍ لیاقت لري نو مونږته خبرراکړئ چې مونږه هم درسره یوشو، ځکه مونږه ډیرمجبوریت څخه دمغلودواکمنۍ لاندې شپې تیروو ، افغاني مشرانو لیک ورواستوه او ورته یې دایمل خان دلیاقت اوتجربې زیاته ستاینه کړې وه اوورته یې دراتلوبلنه ورکړه ،خوهغوی بیا ورته وویل چې ایمل خان ته ووایې چې ستا ترولقې لاندې ټوله ځمکه په خپلوخلکوتقسیم کړه ،ځکه حکومت دعدل ، انصاف اومساوات سره خوندکړي ، پښتنو مشرانو دایمل خان څخه غوښتنه وکړه خوایمل خان لومړی دغه غوښتنه ونه منله هغه ویل چې زه څنګه کولای شم چې دومره کمه ځمکه ددومره زیاتو خلکو ترمنځ وویشم خو دمشرانو زیات ټینګارنه یې دځمکې ویشنه ومنله .ایمل خان که څه هم دخپلو خپلوانو اواقاربو مراعت کاوه نوپه همدې اساس پښتانه سره خلاف شول اودایمل خان څخه بیل شوه .

مغلودوخت نه په استفادې سره په تیراباندې حمله وکړه دریاخان دهغوی مقابله وکړه اوپه خپله پکې ټپي شو دهغه ساتونکو هغه راپورته کړاود خوست سیمي ته یې یووړه ،اوپه همدې اساس هغه ټولنه اوجمیعت چې اورنګ زیب یې کلونه کلونه ناقراره ساتلی ؤ دتل لپاره له منځه لاړ .

دخوشحال خان دژوند وروستي کلونه اومړینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخوشــحال خان داثارو دمطالعې څخه داسې معلومېږي چې دخان دژوند وروســتي کلونه دډېرو کړاوونو اوســتونزو څخه ډک وو ، خو کـه مونږه دخوشــحال بابا ټول ژوند ته نظرواچوو ،نو دیوداســتان په حیث دډېرو تکالیفو اوستونزو سره دهمیشه لپاره لاس اوګریوان پاتې شوی ، که څه هم پـه پښتوانیو ســتونزو کې فتحې اوخوشــحالۍ موجودې وې خوپـه وروستیوتکالیفوکې خوشحالۍ نه وې ،دیوې پیښې څخه به خلاص نه ؤ چې ورپسې به بله پیښــه رارسیدلې وه له یوې خوا نه یې دخپل زوی بهرام خان څخه په قراره چیرته وخت ندې تیرکړی هرچیرته به چې ولاړ بهرام خان به ورپسې لښکرې ورسمې کړې ،چې خپل پلا ونیسي اومغلوته یې حواله کړي ، خو ګوتو ته یې نه ورتلو

بهرام خان زیات کوښښونه وکړل خوپلایې ونه شو نیولای ، هسې یې دپلار ازاراوپه عذاب تیا په غاړه واخیســته . همداوجه ده چې تراوســه پورې دتاریخ په پاڼوکې دخوشحال خان په اشعاروادافضل خان په تاریخ مرصع کې په بدنوم یادیږي ، دبلې خوانه دهمدې ستونزو سره سم دکورنۍ دځینو غړیو په مړینه هم ډېرخواشــینی ، خفه اوله ناخوالو ســره مخامخ وو ، دمصــیبتونو اوکړاوونو په همدغه کلونو کې په ســیمه کې قحطي اووبا مرض راغی ، چې دغې وبا دخان دکورنۍ ځینې غړي هم له منځه یوړل ، دخان دوه ویشــت کلن زوی بخت ناک وفات شــو چې خان یې مړینې ډېرخواشــینی کړ. دده په مړینه یې هم یوه مرثیه ویلې چې راوړل یې دلته ضروري نه بولم دهمدې پسې سم دې مرض دبخت ناک موراودبخت ناک یوزوی دمرګ کومي ته یوړل بیا دخان لمسی سرفراز خان دسعادت زوی لیوني سپي وخوړ اومړشو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۱۰۹۸) هـ ق کال دبهرام خان زوی معظم خان هم وفات شو ، دالمسی خوشحال خان ته له افضل خان څخه ډیرګران ؤ . داینده خانۍ لپاره یې ورسره امیدونه تړلي وو ، خوشحال خان دهریو غرې په مړینه مرثیې ویلې دي چې راوړل یې ضروري نه ګڼم ،دغومړینو اونورو ستونزو دخان ژوند نورهم درنځونو اوکړاوونو څخه ډک کړ مخکې موولوستل چې خان به دبهرام خان دلاسه په یوځای کې په قراره وخت نشو تیرولای ، نوله همدې وجهې نه خان داپریدو سیمې (ډنبرې) ته ولاړ دا دخان د ژوند وروستې کلونه وو ، ډیرژوندی پاتې نشو په (۱۱۰۰) هـ ق کال دربیع الثاني په اتمه دجمعې په ورځ د۷۸ کالو په عمر له سترو ملې ارمانونو اوکړاوونوڅخه ډک له دنیا څخه سترګې پټې کړې خو دیادونې وړده چې دخان وصیت وصیت هم دلته راوړم . دافغانستان دتاریخ اودخوشحال خان دژوند دپیښو داثارودمطالعي لاندې ځینو کتابونو کښوصیت داسې راغلی .

۱. ما هلته ښخ کړئ چې د مغلو سیوری مې په خاوره ونشې اودمغلودسپرودپښوګردمې په هدیره ونه لویږي))

۲. ماخپل وطن ته ورسوئ اوهلته مې په داسې ځای کې ښخ کړئ چې دمغلوسیوری مې په خاوره ونشي اودمغلو دسورو ګدونه مې په قبرنه پریوزي))

۳. زما قبرپه داسې ځای کې جوړکړئ چې دمغلو سیوری قدرې هم پرې ونه لویږي اودمغلو دسپرو داسونو دپښو ګرد زما قبرته ون رسي ، ما دمغلو بهترین پوځونه دخاشاکو په دود الوزولي دي ، نوپدې اساس زما قبر پټ وساتئ چې بې احترامي یې ونه کړي)) .

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه

۱: خوشحال خان ختټک – کامل دوست محمد خان – دافغانستان علومي اکاډمي دپښتو څیړنو بین المللي مرکز(۱۳۷۰) لمریز کال چاپ .

۲: ننګیالی دزمانې – هیوادمل زلمی – دافغانستان دکولتوري ودې ټولنه جرمني (۱۳۸۰) لمریز چاپ .

۳: ګام پرګام خوشحال سره – صمیم محمداصف دافغانستان دکولتوري ودې ټولنه جرمني (۱۳۷۸) لمریز چاپ .

۴: په پښتو ادب کې مغلواله – همدرد همایون – پښتو ادبي ټولنه خویشکی نوښار (۱۹۸۹) عیسوي کال چاپ.

۵: ننګیالی پښتون – مهتمم محمداکبر – پښتو ټولنه (۱۳۴۵) لمریز چاپ .

۶: توریالی پښتون – پښتوټولنه دخوشحال خان په ویاړ دسمینار مقالي (۱۳۴۲) لمریز چاپ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library